

ØF-Notat nr. 13/2003

**Evaluering av fem ulike tiltak
i Norsk nettverk av oppvekstkommuner (NNO)**

Underveisnotat

**av
Vigdis Mathisen Olsvik**

Østlandsforskning

er et forskningsinstitutt som ble etablert i 1984 med Oppland, Hedmark og Buskerud fylkeskommuner samt Kommunaldepartementet som stiftere, og har i dag 25 ansatte.

Østlandsforskning er lokalisert i høgskolemiljøet på Lillehammer. Instituttet driver anvendt, tverrfaglig og problemorientert forskning og utvikling.

Østlandsforskning er orientert mot en bred og sammensatt gruppe brukere. Den faglige virksomheten er konsentrert om to områder:

Regional- og næringsforskning
Offentlig forvaltning og tjenesteyting

Østlandsforsknings viktigste oppdragsgivere er departement, fylkeskommuner, kommuner, statlige etater, råd og utvalg, Norges forskningsråd, næringslivet og bransjeorganisasjoner.

Østlandsforskning har samarbeidsavtaler med Høgskolen i Lillehammer, Høgskolen i Hedmark og Norsk institutt for naturforskning. Denne kunnskapsressursen utnyttes til beste for alle parter

ØF-Notat nr. 13/2003

**Evaluering av fem ulike tiltak
i Norsk nettverk av oppvekstkommuner (NNO)**

Underveisnotat

**av
Vigdis Mathisen Olsvik**

Tittel: Evaluering av fem ulike tiltak i Norsk nettverk av oppvekstkommuner (NNO)

Forfattere: Olsvik, Vigdis Mathisen

ØF-notat nr.: 13/2003

ISSN nr.: 0809-4653

Prosjektnummer: K 070

Prosjektnavn: Evaluering av Norsk nettverk av oppvekstkommuner

Oppdragsgiver: Ringsaker kommune

Prosjektleder: Olsvik, Vigdis Mathisen

Referat: Dette underveisnotatet er en oppsummering av den første fasen i evalueringen av Norsk nettverk av oppvekstkommuner som har bestått av en undersøkelse av fem ulike tiltak for barn og unge. Notatet gir en beskrivelse av tiltakene og deres status i 2002, samt av evaluators vurderinger og anbefalinger. Tiltakene var kommet ulikt ut. Noen var kommet langt i oppnåelsen av sine målsettinger, mens andre var i startgropa. Neste fase av evalueringen av tiltakene vil finne sted i 2004 og vil vise at det allerede har skjedd store endringer i de fem omtalte tiltakene.

Sammendrag:

Emneord: Evaluering, oppvekst, barn og unge, kommuner.

Key words:

Dato: November 2003

Antall sider: 57

Pris: Kr 80,-

Utgiver: Østlandsforskning
Serviceboks
2626 Lillehammer

Telefon 61 26 57 00
Telefax 61 25 41 65
e-mail: post@ostforsk.no
<http://www.ostforsk.no>

Dette eksemplar er fremstilt etter KOPINOR, Stenergate 1 0050 Oslo 1. Ytterligere eksemplar fremstilling uten avtale og strid med åndsverkloven er straffbart og kan medføre erstatningsansvar.

Forord

Østlandsforskning ved undertegnende har ansvaret for en treårig følgeevaluering av Norsk nettverk for oppvekstkommuner. Det foreliggende underveisnotatet er en oppsummering av den første fasen i evalueringen som har bestått i en undersøkelse av fem ulike tiltak for barn og unge som kommunene selv har ønsket å få evaluert. I kapitlene 2- 6 finnes beskrivelsene av de ulike tiltakene og deres status, slik de var i 2002, samt undertegnendes vurderinger og anbefalinger. Kapittel 1 beskriver bakgrunn for evalueringen og selve evalueringsopplegget, mens kapittel 7 gir en oppsummering av resultatene og utfordringene så langt sett under ett for alle kommunene.

Jeg vil benytte anledningen til å rette en takk til forskningsleder Lene Nyhus, Østlandsforskning og prosjektleder Bjørn O. Larssen som har lest og kommentert utkastet til notatet. Videre en takk til alle prosjektlederne i kommunene som har bidratt til innsamlingen av data og med sin kjennskap til kommunen og tiltakene. Sist, men ikke minst en takk til alle informantene som har delt sine erfaringer og kunnskaper med meg angående de ulike tiltakene!

Neste evaluering av tiltakene vil finne sted i 2004 og vil vise at det allerede har skjedd store endringer i de fem omtalte tiltakene. I mellomtiden er det foretatt en evaluering av de seks kommunenes innsats på området barn og unge ut fra en rekke felleskriterier. Dette vil bli rapportert i et undersveisnotat som vil foreligge våren 2004. Sluttrapporteringen for hele evalueringen vil foreligge innen utgangen av 2004. De som ønsker en rask oppsummering av de foreløpige resultatene, kan lese kapittel 7 som også fungerer som et sammendrag for hele notatet.

Lillehammer, november 2003

Lene Nyhus
Forskningsleder

Vigdis Mathisen Olsvik
Prosjektleder

Innholdsfortegnelse

<i>Kapittel 1</i>	<i>Evalueringsopplegget</i>	7
1.1	Bakgrunn.....	7
1.2	Målsettinger.....	7
1.3	Relevant litteratur.....	8
1.4	Evalueringstyper.....	9
1.5	Det metodiske opplegget.....	9
1.6	Framdrift og organisering.....	10
<i>Kapittel 2</i>	<i>Opprettelsen av familiesentre i Larvik kommune</i>	13
2.1	Evalueringsopplegget.....	13
2.2	Bakgrunn og målsettinger.....	13
2.3	Arbeidet i styringsgruppa og familiesenterteamene.....	14
2.4	Informantenes vurderinger av styringsgruppa.....	16
2.5	Informantenes vurderinger av familiesenterteamene.....	17
2.6	Evaluators vurderinger og anbefalinger.....	18
<i>Kapittel 3</i>	<i>Pedagogiske ressursteam i Ullensaker kommune</i>	21
3.1	Evalueringsopplegget.....	21
3.2	Bakgrunn og målsettinger.....	21
3.3	Organisering og arbeidsmetode.....	22
3.4	Informantenes vurderinger av ressursteamene.....	23
3.5	Evaluators vurderinger og anbefalinger.....	24
<i>Kapittel 4</i>	<i>Ungdommens Hus i Eidskog kommune</i>	27
4.1	Evalueringsopplegget.....	27
4.2	Bakgrunn og målsettinger.....	27
4.3	Lokaler og organisering.....	28
4.4	Aktiviteter.....	29
4.5	Informantenes vurderinger av Ungdommens Hus.....	30
4.6	Evaluators vurderinger og anbefalinger.....	32
<i>Kapittel 5</i>	<i>Utviklingsprosjekt i anerkjennende relasjoner i tre barnehager i Ringsaker kommune</i>	35
5.1	Evalueringsopplegget.....	35

5.2	Bakgrunn og målsettinger	35
5.3	Arbeidsmetoder	37
5.4	Informantenes vurderinger av endringer i de ulike relasjonene	38
5.5	Evaluators vurderinger og anbefalinger.....	40
<i>Kapittel 6 Ungdomshelsestasjonen i Rygge kommune.....</i>		<i>43</i>
6.1	Evalueringsopplegget.....	43
6.2	Bakgrunn og målsettinger	43
6.3	Organisering og ressursbruk.....	44
6.4	Ungdomshelsestasjonens tilbud	44
6.5	Informantenes vurderinger av ungdomshelsestasjonen.....	45
6.6	Evaluators vurderinger og anbefalinger.....	46
<i>Kapittel 7 Oppsummering og videre utfordringer.....</i>		<i>49</i>
7.1.	Målsettinger og målgrupper.....	49
7.2	Ulike tematiske fokus	50
7.3	Resultater så langt	50
7.4	Utfordringer og anbefalinger	51
<i>Litteraturreferanser.....</i>		<i>53</i>

Kapittel 1 Evalueringsopplegget

1.1 Bakgrunn

Norsk nettverk av oppvekstkommuner (NNO) har sin opprinnelse i prosjektet Gla' oppvekst i Ringsaker kommune, som siden 1994 har arbeidet med å forebygge psykiske og sosiale problemer blant barn og unge. Prosjektet har arbeidet ut fra de fire hovedstrategiene: helhetlig tilnærming, brukermedvirkning, lokal forankring og mestring hos barna. Prosjektet fikk i 2000 "Det nytter prisen" fra Sosial- og helsedepartementet og Kommunenes Sentralforbund som et tegn på at det representerte et betydelig utviklingsarbeid innen forebyggende og helsefremmende arbeid blant barn og unge i kommunene.

Som en oppfølging og videreføring av arbeidet fikk prosjektet Gla' oppvekst i Ringsaker kommune i 2001 tildelt økonomiske midler fra Stiftelsen Helse og rehabilitering via Rådet for psykisk helse for å drive og koordinere Norsk nettverk av oppvekstkommuner for perioden 2001-2004. Nettverket omfatter, i tillegg til Ringsaker kommune i Hedmark, også Øvre Eiker i Buskerud, Ullensaker i Akershus, Eidskog i Hedmark, Rygge i Østfold og Larvik i Vestfold. Nettverket ønsket en følgeevaluering av nettverksarbeidet og fikk en delvis finansiering av dette fra Kommunenes sentralforbund, samtidig som alle de seks deltakende kommunene betaler hver sin andel. Etter en anbudsrunde ble Østlandsforskning tildelt evalueringen av nettverksprosjektet.

1.2 Målsettinger

Evalueringen tar utgangspunkt i målsettingene for nettverksprosjektet og vurderer resultatene sett i forhold til disse (resultatevaluering). Med utgangspunktet i hoved- og delmålene og de strategiene som er skissert i prosjektskissen for nettverket (Prosjektskisse 2001-2005), ønsker vi å arbeide med følgende problemstillinger:

- 1. Hvilke resultater oppnår de lokale prosjektene i forhold til hovedmålet "å forebygge psykiske plager og lidelser hos barn i aldersgruppen 0-12 år"?*
 - Hvordan definerer de lokale prosjektene sine målsettinger i forhold til hovedmålet?
 - Hvilke tiltak setter de i gang for å nå sine målsettinger?
 - I hvilken grad klarer de å gjennomføre sine tiltak, og hvilke faktorer hemmer eller fremmer gjennomføringen?
 - I hvilken grad skjer det reelle endringer innen oppvekstmiljøet i kommunene som følge av prosjektet?
- 2. Hvilke resultater oppnår deltakerkommunene i forhold til de to delmålene: "å styrke barnas individuelle ressurser" og "å styrke ressursene i det sosiale nettverket som omgir barnet"?*
 - Hvilke tiltak setter de lokale prosjektene i gang for å gjennomføre de to delmålene som er nevnt ovenfor?
 - I hvilken grad bidrar mestringsstrategien til å oppnå disse delmålene?
 - I hvilken grad inkluderer prosjektene brukermedvirkning som er en annen av de anbefalte strategiene i prosjektet?
 - Hvilke konkrete målgrupper retter de lokale prosjektene seg mot, og i hvilken grad kan disse sies å oppleve effekter i henhold til disse delmålene?

3. *I hvilken grad klarer de lokale prosjektene å oppfylle det tredje delmålet ”å bidra til at de strukturelle forholdene som styrker barnas levekår blir ivaretatt”?*
- Hvilken organisasjonsmessig utvikling i form av tverrfaglig og tverretatlig samarbeid i kommunene finner sted på oppvekstområdet som følge av prosjektet?
 - Hvilke arbeidsverktøy utvikles på oppvekstområdet i løpet av prosjektperioden?
 - I hvilken grad klarer de lokale prosjektene å få til en helhetlig tilnærming, som involverer hele eller store deler av barnas nærmiljø, dvs. både hjem, skole, kommune og fritidsmiljø?
 - Hvordan klarer deltakerkommunene å få til en lokal forankring av prosjektene?
 - Hvilken forankring og grad av integrering oppnår prosjektene i kommunene, og hvilke konsekvenser får det for videreføringen av prosjektene?
 - Hvilke erfaringer og hvilken nytte har prosjektkommunene av nettverksforumet som arbeidsform?

1.3 Relevant litteratur

Grunnlaget for det forebyggende og helsefremmende arbeidet i Norge er lagt gjennom NOU 1991:10 ”Flere gode levekår for alle ” og St. meld. nr. 37 (1992-93) ”Utfordringer i helsefremmende og forebyggende arbeid”. Dette grunnlagsmaterialet er fulgt opp i St. meld. nr. 25 (1996-97) ”Åpenhet og helhet. Om psykiske lidelser og tjenestetilbudene og i St. meld. nr.63 (1997 –98) ”Om opptrappingsplanen for psykisk helse 1999-2006”. De nasjonale målsettingene som kommer til uttrykk her, viser en sterk prioritering av en forebyggende og helsefremmende innsats rettet mot psykiske og sosiale problemer og særlig blant barn og unge. Videre pekes det i NOU 1998:16 ”Det er bruk for alle. Styrking av folkehelsearbeidet i kommunene” på at det forebyggende arbeidet skal forankres i kommunene. Nettverksprosjektet innebærer en utprøving av forebyggende modeller som kan bidra til utviklingen av en ny helsefremmende og forebyggende praksis i landets kommuner. For øvrig peker Sosial- og helsedepartementets ”Faktarapport om årsaker til psykiske plager og lidelser” (2000) på at det helsefremmende og forebyggende arbeidet bør skje både ved å styrke de individuelle og de sosiale ressursene hos barna og deres omsorgsgivere, samt å styrke de strukturelle forholdene rundt barna og deres familier. Faktarapporten gir blant annet eksempler på gode forebyggende og helsefremmende tiltak som kan tjene som inspirasjon for nettverkskommunene.

Målsettingene for nettverksarbeidet skal nås gjennom fire sentrale strategier: mestring, helhetlig tilnærming, lokal forankring og brukermedvirkning, slik de er beskrevet i prosjektskissen for nettverket (ref). Det finnes mye litteratur om disse strategiene og anvendelsen av dem. Flere studier har vist at tiltak basert på å fremme mestring hos barn, har hatt gode resultater i form av styrket selvfølelse og generelt bedret livssituasjon (Borge 1994, Sundelin 1994). Når det gjelder en helhetlig tilnærming, har mange års forskning vist at hele eller store deler av barnas nærmiljø må involveres for å oppnå gode resultater i det forebyggende og helsefremmende arbeidet. Dette vil konkret si at både hjem, skole og fritidsarenaen må inkluderes for at tiltakene skal ha de ønskete effektene, samtidig som kommunene må arbeide tverretatlig og tverrfaglig (Fosse 1998, Glavin og Erdal 2000). Videre vektlegger nettverksprosjektet en lokal forankring, dvs. at de som skal gjennomføre de enkelte tiltakene også må involveres i planleggingen og iverksettingen av tiltakene. Erfaringer blant annet fra Samlet plan (1989 – 1994) har vist at dette er av avgjørende betydning for et godt resultat. Til sist, men ikke minst blir prinsippet om brukermedvirkning, dvs. at representanter

for målgruppene må tas med både i forberedelsen og gjennomføringen av arbeidet, sett på som viktig. En slik "empowerment-" og lokalsamfunnsstrategi er bl.a. omtalt i NOU 1998:18 "Det er bruk for alle- styrking av folkehelsearbeidet i kommunene", samt i flere rapporter fra Østlandsforskning og andre forskningsmiljøer (Rønningen og Hauger 1999, Berild og Mathisen 1993, Solheim 1995).

1.4 Evalueringstyper

Å evaluere vil kort sagt si å beskrive, analysere og fortolke et forsøks eller tiltaks innsats og dets konsekvenser på en systematisk måte (Almås 1990). Det finnes i hovedsak to former for evaluering, en resultatorientert og en utviklingsorientert evaluering. Den resultatorienterte evalueringen fokuserer på om forsøkene eller tiltakene oppnår resultater i tråd med målsettingene, mens den utviklingsorienterte evalueringen fokuserer på prosessene mellom de ulike samarbeidsaktørene, samt på utviklingen i prosjektene og på hvilke faktorer som hemmer eller fremmer denne utviklingen (Vislie 1989).

Med utgangspunkt i de skisserte problemstillingene foretar vi en følgeevaluering av nettverksprosjektet med vekt på en resultatorientert evaluering. Vi ser på intensjonene bak prosjektet, de tiltakene som bli iverksatt, måten disse blir organisert og utvikler seg på, samt intenderte og ikke- intenderte resultater. I tillegg til å undersøke hvilke konsekvenser prosjektene får på kommunenivå i form av endringer i oppvekstmiljøet i kommunene, undersøker vi også i noen grad effektene på det organisatoriske nivået ved bl.a. å se på samhandlingen mellom tjenestenivåene, samt i mindre grad på individnivå ved å se på de forebyggende og helsefremmende konsekvensene for barna og deres omsorgspersoner.

Videre vektlegger vi en dialogbasert følgeevaluering hvor evaluator har nær kontakt både med de som utfører tiltakene og med oppdragsgiver (Patton 1990). Siden evalueringen strekker seg over flere år er det viktig at evalueringsopplegget er fleksibelt og kan tilpasses de endringer som eventuelt vil skje underveis. Vi ser det som en fordel at evalueringen følger prosjektet fra begynnelse til slutt, slik at vi ved hjelp av underveisrapporter kan være med å kvalitetssikre prosjektene og høyne læringsaspektet for de involverte. Evalueringen får dermed en formativ karakter, hvor evaluator indirekte er med på å forme tiltakene underveis via sine innspill (ref). En slik formativ dialogbasert følgeevaluering basert i hovedsak på en resultatorientert evalueringsmetode, er det vi vektlegger i denne følgeevalueringen.

1.5 Det metodiske opplegget

Evalueringen av kommuneprojektene har form av sammenlignende case studier. Det spesifikke ved case studier er at det dreier seg om en eller noen få enheter som gjøres til gjenstand for inngående studier, og hvor intensjonene er å presentere en helhetlig analyse av enhetene (Andersen 1997). Vi gjør i tillegg en sammenlignende analyse av alle de seks kommuneprojektene. Datainnsamlingen foregår ved bruk av kvalitative metoder, spesielt intervjuer og dokumentanalyser. I tillegg deltar evaluator på et utvalg av samlinger og møter både som deltaker og observatør.

I denne første fasen av evalueringen er det i tillegg til en innledende litteraturstudie foretatt en analyse av et utvalg av de viktigste dokumentene som er produsert i prosjektperioden både fra det sentrale og de lokale prosjektene. Dette er dokumenter, slik som prosjektskisser,

statusrapporter, innspill til samlinger, referater osv. I tillegg vil vi senere inkludere mer generelle kommunale dokumenter som kommuneplaner, handlingsplaner og lignende, for å kunne vurdere i hvilken grad kommunens ledelse har endret sitt engasjement vedrørende oppvekstmiljøet for barn og unge som følge av prosjektet.

I tillegg til dokumentanalysen har vi i denne første fasen gjennomført intervjuer med den lokale prosjektleder, samt et utvalg av de mest sentrale samarbeidsaktørene i prosjektet, slik som personer i kommunens politiske og administrative ledelse, rektorer, lærere, barnehageansatte og lignende. Intervjuene har omfattet omfanget og innholdet i engasjementet hos de sentrale aktørene, deres vurderinger av ulike sider ved det lokale prosjektet, slik som målsettingene, tiltakene, prosessene, samt hvorvidt de mener prosjektet har nådd sine målsettinger. På grunn av begrensede bevilgninger har vi måttet begrense antallet intervjuer til 4-5 i hver kommune, dvs. 24-30 intervjuer totalt.

Til sist har evaluator deltatt på et utvalg av samlinger og møter i regi av det sentrale prosjektet, hvor undertegnede både har hatt en deltakende rolle ved å gi tilbakemeldinger og innspill til prosjektene, og en observerende rolle ved å foreta en ytterligere innsamling av data.

1.6 Framdrift og organisering

Etter en innledende fase høsten 2001 har evalueringsopplegget hittil bestått av en første datainnsamlingsfase med en påfølgende analyse- og rapporteringsfase (2002-2003) som er presentert i dette underveisnotatet. Den vil følges opp av en ny runde med evaluering av noenlunde de samme tiltakene våren 2004. Høsten 2003 vil det foregå en innsamling av fellesdata om blant annet verdigrunnlag, organisering og ressursbruk, prosjekt- og utviklingsarbeid og kompetanseutvikling innenfor oppvekstsektoren i de seks kommunene. Resultatene av dette vil presenteres i et eget underveisnotat før sommeren 2004. Alle resultatene vil sammenstilles i en sluttrapport som skal publiseres innen utgangen av 2004.

Den forberedende fasen ble innledet med litteraturstudier og etableringen av et samarbeid med den sentrale prosjektleder, styringsgruppen og de lokale prosjektkommunene. Videre ble det gjort avtaler med de lokale prosjektlederne om hvilke tiltak som skulle evalueres, samt om hvilke intervjuer som skulle gjøres, og hvilke dokumenter som skulle samles inn, i forbindelse med den første fasen av evalueringen. I tillegg deltok vi på noen av de innledende samlinger og møter i regi av nettverksprosjektet.

I datainnsamlingsfasene er hovedvekten lagt på innsamlingen av tilgjengelige dokumenter og på intervjuene med et utvalg av de mest sentrale aktørene i hver av kommunene. Samtidig deltar undertegnede på et utvalg av samlinger og møter i regi av nettverksprosjektet, har jevnlig arbeidsmøter med den sentrale prosjektleder, samt møter med styringsgruppen.

Analyse- og rapporteringsperiodene består både av en kommunevis og en sammenlignende analyse av resultatene fra den foregående datainnsamlingsfasen, samt med skriving av underveisrapporter både til den enkelte kommune og til prosjektet som helhet, og en sammenfattende sluttrapport. Alle rapportene vil bli lagt frem til diskusjon med den sentrale prosjektlederen og med styringsgruppa.

I de neste fem kapitlene presenteres de foreløpige resultatene av evalueringen av tiltakene i de fem kommunene, slik situasjonen var under den første evalueringsfasen i 2002 -2003. I den andre evalueringsrunde som starter våren 2004, vil jeg komme tilbake til tiltakene og se på hva som er gjort siden sist. I mellomtida vil jeg også samle inn fellesdata fra alle de seks kommunene.

Kapittel 2 Opprettelsen av familiesentre i Larvik kommune

2.1 Evalueringsopplegget

Larvik kommune startet utviklingen av familiesentremodellen i begynnelsen av 2002. Kommunen ønsket at Østlandsforskning skulle evaluere iverksettingen av familiesenterkonseptet i fire soner i kommunen. Denne underveisrapporten omfatter første fase av evalueringen som har fokus på organiseringen og arbeidet i styringsgruppa, samt iverksettinga av familiesenterteamene. I neste fase skal jeg se nærmere på organiseringen og arbeidet i de fire familiesenterteamene og på den kompetanseutviklingen som vil finne sted i disse teamene.

Evalueringen tar utgangspunkt i målsettingene for opprettelsen av de fire familiesentrene (målevaluering), og det er derfor viktig å ha klart for seg hva disse er. Det overordnede målet for arbeidet for barn og unge i Larvik kommune er at ”barn og unge skal ha en trygg tilknytning og oppleve tilhørighet i familie, nettverk og nærmiljø og derved legge grunnlag for mestring av eget liv”. Dette målet skal oppnås ved ”å iverksette og utvikle en tverrfaglig, desentralisert familiesentremodell for det forebyggende arbeidet rettet mot barn og unge”. Det følges opp av fire delmål, og det er særlig det første delmålet ”å samle og utnytte den kompetansen som finnes” som skal være i fokus for evalueringen (Prosjektskisse, Larvik kommune). De tiltakene som skal føre fram til målsettingene, er for det første etableringen av styringsgruppa og deretter etableringen av de fire familiesenterteamene.

Som nevnt overfor, skal vi ta utgangspunkt i hovedmålsettingen og det ene delmålet for å kunne si noe om i hvor stor grad en klarer å oppfylle disse målene, samtidig som vi vil kartlegge eventuelle hindringer som en støter på underveis. På grunn av at arbeidet med familiesentrene startet ved årsskiftet 2002, er vi i den heldige situasjonen at jeg kan følge iverksettingsprosessen over to år. I den første evalueringsfasen som fant sted våren 2002, har jeg hatt fokus på organiseringen og arbeidet i styringsgruppa. Jeg har intervjuet over telefon seks sentrale medlemmer i styringsgruppa om målsettinger, organisering, diskusjonene i gruppa, samt det praktiske arbeidet med opprettelsen av familiesentrene. I den neste fasen som vil starte våren 2004, vil jeg intervju et utvalg av medlemmer i de fire familiesenterteamene om blant annet organiseringen, arbeidet med enkeltsaker, iverksetting av tiltak, samt etablering av lokaler og samarbeid med nærmiljø og annenlinjetjenesten.

2.2 Bakgrunn og målsettinger

I 2001 ble det foretatt en omorganiseringen i Larvik kommune med opprettelse av nye etater etter tonivåmodellen. I forbindelse med en proaktiv planlegging fram til 2005 hvor en jobbet med visjoner for hvordan sikre barn og unge i kommunen et godt liv, kom ideen om opprettelse av familiesentre opp. Inspirasjonen til familiesentrene kom fra barnestasjonen i Sandefjord kommune og fra enhetsleder for helsesøstertjenesten som tidligere hadde jobbet der, og som hadde laget et notat om det. Opprinnelig var planen å utvikle familiesentrene frem mot 2005, men rådmannen i Larvik ønsket å sette i gang arbeidet umiddelbart.

Som nevnt foran, er hovedmålet for arbeidet med barn og unge i Larvik kommune at barn og unge skal ha en trygg tilknytning og oppleve tilhørighet i familie, nettverk og nærmiljø, for dermed å legge grunnlaget for å kunne mestre sitt eget liv. Dette skal oppnås ved å iverksette

og utvikle en tverrfaglig, desentralisert modell for det forebyggende arbeidet rettet mot barn og unge i form av en opprettelse av familiesentre i fire soner i kommunen. Delmålene for familiesentrene er blant annet å samle og utnytte den kompetansen som finnes, å styrke det individrettede arbeidet, å styrke nærmiljøarbeidet og å styrke innsatsen på de ulike nivåene (Prosjektskisse, Larvik kommune). Tiltakene som er igangsatt for å nå disse målene, er først og fremst etableringen av en styringsgruppe som fikk i oppdrag å etablere fire familiesenterteam med et felles verdigrunnlag for arbeidet med barn og unge i familiesentrene.

Larvik kommune ønsker å bruke nettverksprosjektet "Gla' oppvekst" til å samordne tjenestene til barn og unge og å utvikle et helhetlig tilbud ved å etablere familiesentre. Videre ønsker de å sikre en felles plattform for de ansatte i familiesentrene ved en felles målrettet kompetanseheving, samtidig som de ønsker hjelp til evaluering av familiesenterarbeidet. Det ble sett på som viktig at nettverksprosjektet skulle bidra til en forståelse for familiesenterkonseptet, samtidig som det skulle bidra til et felles verdigrunnlag og en verdidiskusjon i styringsgruppa. Kommunens målsettinger er for øvrig helt i tråd med hovedmålsettingen for nettverksprosjektet som er "å forebygge psykiske plager og lidelser hos barn og unge" med særlig vekt på det tredje delmålet som "skal bidra til at de strukturelle forholdene som styrker barns levekår, blir ivaretatt".

2.3 Arbeidet i styringsgruppa og familiesenterteamene

I januar 2002 ble styringsgruppa etablert med beskjed om at de fire familiesenterteamene skulle settes sammen snarest mulig, senest innen begynnelsen av mars. Enhetsleder for helsesøstertjenesten fikk koordinatoransvaret. Styringsgruppa bestod i oppstarten av enhetslederne fra helsesøstertjenesten, barneverntjenesten, sosialtjenesten, PP- tjenesten, fritidsklubben og arbeidslivsenheten. Noe senere kom enhetsleder for barnehagene og enhetslederne for skole- og bolig-tjenesten med. I tillegg har styringsgruppa hatt samarbeid med eiendomskontoret i kommunen.

Etter hvert som styringsgruppa ble supplert med flere medlemmer, ble den såpass stor at det ble vanskelig å finne felles møtedatoer. Den økte arbeidsmengden, spesielt for koordinator, ble også et problem, og det ble derfor klart at styringsgruppa måtte deles inn i flere arbeidsgrupper. Dette skjedde i løpet av våren og gjorde arbeidet lettere for alle parter. "Vi ble mer ansvarlige og mer effektive etter det" sa en av informantene. Ulike arbeidsoppgaver ble henvist til de ulike gruppene, dvs. noen jobbet med åpne barnehager, andre med å finne lokaler for familiesentrene, og atter andre med kompetanseheving. Det har i alt vært ni grupper i sving. Disse gruppene har arbeidet selvstendig og rapportert til styringsgruppa.

Hovedtemaene på møtene har blant annet vært innholdet i mandatet til styringsgruppa, en felles forståelse om hva et familiesenter skulle være, hvilke lokaler som passet best, samt arbeidet med en aktivitetsplan og en plan for kompetanseheving. I forbindelse med planen for kompetanseheving var styringsgruppa på studietur til København og besøkte Kempler instituttet, hvor de bl.a. fikk en innføring i empowerment- tenkningen, samtidig som de besøkte et familiehuis i Skibby. De har også vært på et seminar, hvor den svenske familiesentermodellen ble presentert. I tillegg ble det gjort et arbeid i de enkelte fagenhetene med å velge ut hvem av de ansatte som skulle være med i de fire familiesenterteamene. Under intervjuene understreket enhetslederne at det særlig i begynnelsen gikk med mye tid til

diskusjon. På tross av dette syntes ikke informantene at det hadde vært spesielt mye uenighet. ”Det har vært en god tone oss imellom og fine diskusjoner”, understreket en av dem.

En av de viktigste diskusjonene omhandlet hvilket nivå det forebyggende arbeidet i familiesentrene skulle ligge på. Noen hadde en oppfatning av at familiesenteret skulle være en utvidet helsestasjon og for eksempel ikke jobbe direkte med barnevernsaker. Spørsmålet var om de skulle satse på primær, sekundær eller tertiærforebyggende arbeid eller alle tre? De hadde en lang og til dels vanskelig diskusjon, hvor barnevernet på den ene siden la vekt på det tertiærforebyggende arbeidet, mens helsesøstertjenesten på sin side la vekt på det primærforebyggende arbeidet. Resultatet ble at styringsgruppa ønsket å satse på alle de tre forebyggende nivåene. Noen av informantene mente at det gikk unødige mye tid med til å diskutere dette, mens andre mente at i tverrfaglige team ikke komme utenom en slik diskusjon.

Et annet tema som ble diskutert, var hvor mye ressurser som skulle brukes i familiesentrene i de fire sonene. Hvor mange ansatte skulle jobbe i familiesentrene og hvor mange dager? Skulle enhetene fratas ressurser eller var opprettelsen av teamene bare en annen måte å jobbe på? Det ble enighet om å satse på det siste, dvs. at noen av de ansatte skulle jobbe ute i sonene noen dager i uken. Samtidig var det viktig å lage et mandat for teamene, slik at de ble noenlunde like. De skulle med andre ord ikke være selvstendige enheter, men en samarbeidsarena for ulike enheter.

Etter at sammensetningen av familieteamene var på plass, har de ulike arbeidsgruppene som styringsgruppa ble delt inn i, fortsatt å jobbe med sine respektive oppgaver. En av gruppene arbeider med å finne lokaler til de fire familiesentrene. Det er avsatt 500 000 kr til prosjektering av familiesentrene, men ingenting til kjøp eller leie. Gruppen har derfor måttet skaffe seg en oversikt over hva som finnes av tomme kommunale lokaler og har vært på befaringer til flere av disse. En annen gruppe jobber med kompetanseheving og er i kontakt med Kempler instituttet i Danmark for å lage et opplegg omkring relasjonskompetanse. Det er avsatt 600 000 kr til kompetanseutvikling for de som er involvert i familiesenterteamene. Planen er at kompetanseopplegget skal begynne tidlig i 2003. En tredje gruppe har jobbet med etableringen av åpne barnehager og har vært på befaring for å sjekke aktuelle lokaler. De har fått i gang en åpen barnehage og har fått godkjenning for den andre som de håper skal åpne i begynnelsen av 2003. Videre ser de muligheter for å få i gang åpne barnehager i de andre sonene i løpet av 2003. I tillegg er det arbeidsgrupper som blant annet jobber med oppfølging av teamene, oppfølging av nettverksprosjektet og evalueringen, samt samarbeidet med eksterne partnere.

Den viktigste arbeidsoppgaven for styringsgruppa var å få familiesenterteamene på plass raskest mulig. I begynnelsen av mars var det klart hvem av de ansatte fra de ulike enhetene som skulle være med i de fire familiesenterteamene. I dag består sammensetningen av teamene av sju medlemmer; dvs. to helsesøstere, samt en representant fra hver av de mest sentrale enhetene. Videre er det valgt en koordinator for hver av de fire teamene fra henholdsvis PP-tjenesten, sosialtjenesten, helsesøstertjenesten og barneverntjenesten. Familiesenterteamet skal først og fremst være et samarbeidsutvalg for de ulike enhetene og betjene lokalmiljøene. De skal jobbe med familiene der hvor de bor og tilby sin hjelp ute i sonene. Tanken er at de skal være forebyggende og fange opp problemene før de blir for store, samt komme med tidlige tiltak. Familiesenterteamene skal jobbe ut fra en felles plattform, selv om det er forventet at de ulike teamene vil bli noe forskjellige avhengig av forholdene i de ulike sonene.

Familiesenterteamene har ukentlige møter og jobber to dager i uka ute i sonene med utgangspunkt i helsestasjonene inntil videre. De har diskutert innholdet i en familiesentral, samtidig som de har begynt å jobbe med case for å bli samkjørte i sin håndtering av enkeltsaker. De har også diskutert prinsipielle temaer, slik som bruken av taushetsplikten og har også begynt å jobbe med enkeltsaker i forhold til familier. Det har, ifølge informantene, ikke vært uproblematisk for teamene å jobbe sammen. Dette er personer som ikke nødvendigvis kjenner hverandre fra før, og fordi det er ulike profesjoner med ulike holdninger som skal jobbe løse problemene sammen, trenges det samkjøring og øvelse. Planen er at kompetanseutviklingen i regi av Kempler instituttet skal bringe medlemmene i teamene nærmere hverandre. Dette vil vi se nærmere på i neste evalueringsfase.

2.4 Informantenes vurderinger av styringsgruppa

Flere av informantene nevnte at den kjappe oppstarten av opprettelsen av familiesentre i Larvik kommune kom som en overraskelse på dem. De fleste hadde sett for seg en mer langsiktig planlegging og en utprøving av et familiesenter først. Men etter påtrykk fra rådmannen innså de at de bare måtte gå i gang og heller justere kursen underveis, og som en av dem sa: ”Vi har jo opplevd at selv godt planlagte prosjekter, endrer seg underveis”. De valgte å ha en offensiv holdning til oppgaven og måtte bare prioritere oppgaven i en allerede travel arbeidsdag.

Informantene vurderte sammensetningen av styringsgruppa som god, men ble etter hvert noe betenkt over størrelsen. I begynnelsen bestod styringsgruppa, som tidligere nevnt, av seks enhetsledere, som senere ble utvidet med fire til. Dette gjorde at gruppa ble forholdsvis stor. ”Det er lettere å ta avgjørelser, når vi ikke er så mange, men samtidig er det viktig at alle er med”, sa en av informantene. Etter hvert som de dannet arbeidsgrupper og fordelte oppgavene seg imellom, ble arbeidet noe lettere. Alle vurderte derfor inndelingen i arbeidsgrupper som en lykkelig løsning. Et annet trekk ved gruppen som de vurderte som positivt, var den store entusiasmen i arbeidsgruppa. Som en av informantene sa: ”det var en stor gruppe, men en sterkt motivert gruppe”.

Informantene trakk også frem de mange og lange diskusjonene som de hadde hatt i styringsgruppa i løpet av det første halvåret. Dette gjaldt særlig diskusjonen om hvilket forebyggingsbegrep familiesentrene skulle arbeide etter, og hvor mye av ressursene som skulle brukes ute i familiesentrene. I en periode følte noen av dem at de tok de samme temaene opp og opp igjen, og at de til tider stod på stedet hvil. De vurderte allikevel resultatet av diskusjonene som positive, og det var flere som trakk frem at de både var blitt bedre kjente med hverandre og hverandres arbeid. Foruten de konkrete resultatene av diskusjonene, var tilleggsgevinsten at de hadde fått et bedre innblikk i hverandres arbeidsfelt og fagområde. De hadde også oppdaget styrken av at styringsgruppa var sammensatt av medlemmer fra ulike fagenheter med forskjellige innfallsvinkler. Gevinsten var en større forståelse og respekt for hverandres arbeid.

Når det gjaldt de konkrete resultatene etter et halvt års arbeide, sa flere av informantene seg i utgangspunktet rimelig godt fornøyde. ”Jeg synes styringsgruppa har gjort en ok jobb. Arbeidet kunne kanskje vært mer strukturert, men på den andre siden så kjente vi ikke landskapet vi gikk inn” konkluderte en av informantene. Det viktigste var at de hadde klart å opprette familiesenterteamene innen tidsfristen, og at disse var i gang med å prøve ut samarbeidet på enkeltsaker. Selv om de var fornøyde med arbeidet, var de ikke like fornøyde

med tidsplanen, fordi det hadde vært en mye tyngre prosess enn de først hadde trodd. De hadde derfor ikke kommet så langt som de hadde regnet med, men de så heller ikke hvordan de kunne gjort ting raskere.

Hvilke utfordringer så informantene fremover? Den største utfordringen var å få familiesentrene til å fungere i praksis. ”Det er å få fart på det praktiske arbeidet, slik at de jobber effektivt sammen og fordeler sakene seg imellom” sa en av informantene. Deretter var det viktigste å finne egnede lokaler og komme i gang med prosjekteringen av disse. Det tredje var å få i stand en avtale med Kempler instituttet og starte opplæringen i relasjonskompetanse snarest mulig. I tillegg var det viktig å få i gang de åpne barnehagene, helst i løpet av 2003. Før øvrig ville styringsgruppa fortsette sine månedlige møter, og det samme ville arbeidsgruppene. En annen viktig utfordring for neste år var budsjettet. Flere understreket at den økonomiske situasjonen var kritisk, og de visste ikke hvordan det ville slå ut for familiesentrene.

2.5 Informantenes vurderinger av familiesenterteamene

Når det gjaldt informantenes vurderinger av familiesenterteamene, trakk de fram gløden og entusiasmen hos deltakerne i familiesenterteamene, samtidig som at de opplevde det som verdifullt å jobbe sammen med ulike faggrupper. ”De møter sammensatte problemer og vet at det er viktig å dra lasset sammen”, sa en av informantene. Informantene så først og fremst en faglig gevinst i at ulike faggrupper jobbet sammen i et familiesenterteam, men de mente også at denne måten å jobbe på kunne bety en effektivisering og en mulig økonomisk innsparing på lengre sikt.

Ifølge informantene har teamene utviklet seg i litt forskjellige retning, noe som uroet noen av dem. ”De fire koordinatorene kommer fra forskjellige fagbakgrunner og har fått frie tøyler til å utvikle seg, og det har gjort at de har trukket i ulike retninger” sa en av informantene, og føyde til ”og det er viktig at de ikke blir seg selv nok”. Teamene syntes å ha relatert seg mer til seg selv enn til styringsgruppa som dermed ikke hadde blitt så sentral som de mente den burde være. Andre mente det var beklagelig å måtte bremse på kreativiteten, men var enige i at det måtte være noe grunnleggende felles for alle teamene. De uttrykte håp om at familiesenterteamene ville få en felles plattform gjennom kompetanseutviklingsprogrammet.

Den største utfordringen som informantene trakk fram, var derfor forholdet mellom styringsgruppa og familiesenterteamene. De mente de kunne ha vært flinkere med en å føre en dialog med teamene. ”Styringsgruppen har blitt for opptatt med sitt”, mente en av informantene, ”og har ikke fulgt opp teamene tett nok”. At teamene måtte få tettere oppfølging fra styringsgruppa, var det derfor enighet om. Informantene viste også til at det hadde vært en del frustrasjoner i familiesenterteamene, og at disse nok hadde hatt forventninger om at styringsgruppa skulle følge dem opp bedre. Styringsgruppa på sin side følte at de ikke hadde formidlet den felles plattformen godt nok. De var derfor enige om at det burde være mer dialog og samarbeid dem imellom, men de var noe usikre på hvordan dette skulle gjøres. Kanskje burde de trekke koordinatorene mer inn i styringsgruppa eller ha faste møter med dem en gang i måneden?

For øvrig gav informantene uttrykk av at teamene også var frustrerte, fordi de gjerne ville komme i gang med det praktiske arbeidet, men manglet lokaler. Det hadde også tatt tid å diskutere seg fram til hvilke saker de skulle prøve ut i praksis, og de hadde brukt tid på å

diskutere blant annet taushetsplikten og en felles plattform. Utfordringa for dem var å finne ut hva det ville si rent konkret å jobbe ute i sonene, dvs. å flytte seg fra kontoret og bruke to arbeidsdager ute i sonene. De hadde begynt å jobbe med utgangspunkt i helsestasjonene. Dette gjaldt først og fremst ansatte fra de fire enhetene barnevernstjenesten, sosialtjenesten, helsestasjonstjenesten og PP-tjenesten. Generelt sett var de svært utålmodige etter å komme i gang det praktiske arbeidet.

2.6 Evaluators vurderinger og anbefalinger

I løpet av et halvt år har prosjektet fått i gang en godt fungerende styringsgruppe. Sammensetningen ser ut til å være riktig, i og med at alle de viktigste aktørene på fagfeltet barn og unge er med. Størrelsen som etter hvert ble et problem, er løst på en god måte ved en inndeling i ulike arbeidsgrupper. Medlemmene i styringsgruppa tok den kjappe oppstarten på strak arm og har jobbet intensivt med oppgaven i tillegg til den vanlige lederjobben. Særlig har koordinator av styringsgruppa lagt ned et stort arbeid. Det er mulig hun først og fremst bør være koordinator og ikke samtidig primus motor i flere av arbeidsgruppene. Engasjementet og motivasjonen i styringsgruppen har vært stort. Det har også vært flere viktige om enn noe langvarige diskusjoner i gruppen, men disse synes å ha vært nødvendige for å sammensveise gruppen personlig og faglig. De ti enhetslederne har fått bedre kjennskap både til hverandre og hverandres fagfelt. En viktig, men ikke-intendert konsekvens av arbeidet ser med andre ord ut til å være en sammensveiset ledergruppe som på sikt kan komme til å bety noe for kommunens engasjement for barn og unge.

Først og fremst oppnådde styringsgruppen å få de fire familiesenterteamene på beina i løpet av den korte fristen på to måneder. Sammensetningen av teamene med en koordinator fra hver av de fire viktigste enhetene synes så langt å være god. Teamene er også kommet i gang med arbeidet både i form av cases og konkrete enkeltsaker. I påvente av egne lokaler jobber de for tiden ut fra helsestasjonene. De har også hatt viktige diskusjoner både om en felles plattform og om bruk av taushetsplikten, noe som er viktig for å få til en samkjørt gruppe. Informantene rapporterte om både glød og entusiasme ute i teamene, selv om de naturlig nok også var utålmodige etter å komme skikkelig i gang. Den største utfordringen ligger, som informantene selv har påpekt, i å få i stand et tettere samarbeid mellom styringsgruppa og teamene. Teamene har åpenbart blitt for mye overlatt til seg selv, og dermed utviklet seg i noe forskjellige retninger. Dette bekymret flere av medlemmene i styringsgruppen. Det var derfor enighet om at dette problemet måtte løses, selv om de ennå ikke hadde kommet frem til hvordan de best skal gjøre det.

I tillegg til å ha etablert familiesenterteamene, har arbeidsgruppene jobbet med sine oppgaver. En av de viktigste oppgavene som de var kommet i gang med, var å finne passende lokaler. Denne arbeidsgruppen jobbet sammen med eiendomskontoret i kommunen med å lokalisere tomme kommunale lokaler og hadde vært på befaring på flere av dem. Så langt hadde de funnet lite av interesse. Dette kan derfor blir en vanskelig oppgave å løse. Den andre arbeidsgruppen som jobbet med kompetanseheving, var i gang med å arbeide frem en avtale om et opplegg i relasjonsarbeid med Kempler-instituttet. Forut for det hadde de innhentet informasjon om andre familiesentre og om tilbudet ved Kempler- instituttet. I første rekke skal kompetansetilbudet gjelde medlemmene i familiesenterteamene, men det spørres om ikke også medlemmene i styringsgruppen burde inngå i dette opplegget, dersom det er praktisk mulig. Den tredje store oppgaven som det også var jobbet en del med, var å få i gang åpne barnehager. Men det tok tid å få en godkjenning av barnehage, en var godkjent og nummer to

var under arbeid. Også dette er et arbeid som er vanskelig å presse frem i tid, fordi en er avhengige av andre instanser enn sine egne. I tillegg til disse tre arbeidsgrupper var det også andre grupper i gang som jeg ikke har gått nærmere inn på her.

Det arbeidet som er beskrevet ovenfor, er utført i løpet av et halvt år og har, som tidligere nevnt, kommet i tillegg til informantenes vanlige lederjobb. I den forbindelse kan det være på sin plass å spørre om tidspresset er blitt for stort og om utmattelsen er like rundt hjørnet. Utbrenthet kan melde seg, når et prosjekt krever mye av medlemmene over lang tid. I tillegg kan en stille spørsmålet om andre viktige saker er gått tapt på grunn av tempoet. Blir for eksempel viktige diskusjoner skjøvet under matta og eller unngått, fordi de tar for lang tid? Diskusjoner er nødvendige i dette samarbeid, og de kan ikke alltid tidsbegrenses, men er modningsprosesser som har sitt eget tempo. Det kan være derfor være grunn til en viss uro over at tidspresset er for stort, og at arbeidet ikke får den grobunn det trenger for å bli livskraftig. Det har, som vi har sett, skjedd mye i løpet av det første halve året, og det er med stor forventning jeg ser fram til å følge den videre utviklingen av familiesentrene. Fokus for neste evalueringsrunde som starter våren 2003, vil være på hva som skjer innad i familiesenter-teamene.

Kapittel 3 Pedagogiske ressursteam i Ullensaker kommune

3.1 Evalueringsopplegget

Evalueringen tar først og fremst utgangspunkt i målsettingene og intensjonen bak opprettelsen av ressursteamene (målevaluering) for å undersøke hvor langt disse er innfridd. Et viktig aspekt ved evalueringen er retrospektivt å sammenligne situasjonen i dag med situasjonen slik den var tidligere, dvs. før ressursteamene ble opprettet, for å få frem eventuelle endringer som følge av tiltaket.

I Ullensaker kommune ble det i løpet av 2001 og 2002 etablert pedagogiske ressursteam ved alle de 13 skolene i kommunen. I samråd med prosjektleder for nettverksprosjektet ble det i første runde bestemt at jeg skulle gjøre en kvalitativ studie av på to skoler. Kriteriene for utvalget var at jeg skulle ta med en stor og en liten skole, samt en skole som hadde jobbet lenge med ressursteam, og en hvor ressursteamet nettopp var etablert. På dette grunnlaget ble Nordkisa skole og Jessheim skole valgt ut. I andre runde vil vi trekke inn de øvrige skolene.

Det ble også bestemt at jeg i den første runden skulle basere meg på intervjuer med alle medlemmene i ressursteamene ved de to skolene, samt av et par av lærerne som hadde brukt ressursteamene. På denne bakgrunn ble det utarbeidet en intervjuguide hvor vi ønsket å fokusere på bakgrunnen for opprettelsen av ressursteamene, målsettingene for disse, organiseringen av teamene, samt bruken av dem. Noen av de spørsmålene som vi søkte svar på var: hvilke erfaringer har skolene gjort med ressursteamene som kan være viktig å formidle til andre skoler? Hvilke forventinger hadde de til ressursteamene, og er disse blitt innfridd? Hvilken veiledning har er ressursteamene fått fra Senter for atferdsforskning, og hvordan vurderer de denne? I hvilken grad har ressursteamet bistått frontpersonalet med deres bekymringssaker, og hvordan har resultatet av dette vært? Synes lærerne at de har fått den nødvendige hjelpen fra ressursteamet? Opplever medlemmene i ressursteamene og lærerne at de har fått hevet sin kompetanse innenfor de aktuelle områdene? Er ressursteamet til hjelp for skolens ledelse? Hvordan fungerer kontakten mellom ressursteamene og de andre hjelpetjenestene?

Ved Jessheim skole ble det gjort telefonintervjuer med undervisningsinspektøren, samt de tre andre medlemmene av ressursteamet og bare med en av to lærerne grunnet av sykdom. Ved Nordkisa skole ble det foretatt telefonintervjuer med rektor og bare en av de to andre medlemmene i ressursteamet, da den ene var syk, samt med to av lærerne som hadde benyttet seg av ressursteamet den siste skoleåret. Det er med andre ord gjort intervjuer med seks representanter fra ressursteamene og tre representanter fra lærergruppen. I neste evalueringsrunde vil fokus være på lærerne og på deres vurderinger av bruken av ressursteamene.

3.2 Bakgrunn og målsettinger

Inspirasjonen til opprettelsen av ressursteam kom dels fra Senter for adferdsforskning, dels fra prosjektleder. Vi har som sagt fokusert på to skoler i denne omgang. Den ene skolen, Jessheim skole, har vel 500 elever og er spesiell ved at den også er et ressurscenter for multifunksjonshemmede elever og har et stort SFO. Skolen har ca 40 lærere og ca 40 assistenter. Den andre skolen, Nordkisa skole, har 134 elever og 11 årsverk

Ved begge skolene var det tidligere spesialpedagoger som tok seg av de spesialpedagogiske tjenestene ved skolene i samarbeid med PPT. Ved Jessheim skole var det et ønske om å utvide disse tjenestene med flere spesialpedagoger, slik at de kunne ta seg av hvert sitt vanskeområde. Tidligere foregikk det en del henvendelser direkte fra lærerne til PPT. Her startet omleggingen til ressursteam høsten 2002. Ved Nordkisa skole var de noe tidligere ute, idet de startet omleggingen høsten 2001. Deres begrunnelse for utvidingen av de spesialpedagogiske ressursteamene var langt på vei de samme som for Jessheim skole.

I prosjektskissa som ble utarbeidet i forbindelse med oppstarten av nettverksprosjektet (Ullensaker kommune 2000), er målsettingene for ressursteamene beskrevet slik:

- ”å bygge opp kompetansen ved den enkelte skole innenfor høyfrekvente vanskeområder som sosiale- emosjonelle vansker og lese- skrivevansker”
- å hjelpe skolens ledelse med å legge til rette for elever med særlige behov”
- ressursteamet er de første som læreren henvender seg til, når han/hun har relasjonsproblemer med elev eller klasse”
- ressursteamet hjelper den enkelte lærer til å arbeide mer systemrettet og mindre individrettet”
- ressursteamet skal være bindeleddet til hjelpetjenestene”.

Når informantene ble spurt om hva de mente var den viktigste målsettinga for ressursteamet, svarte de at det var å veilede lærerne, når de følte at de trengte hjelp i forbindelse med ulike typer bekymringssaker angående elevene. Mange av disse bekymringene gjaldt adferd, men mange var også relatert til lese- og skrivevansker. En av informantene omtalte ressursteamet som et "forum for drøfting av lærernes bekymringsaker". Informantene trakk i langt mindre grad frem de andre målsettingene med ressursteamene med unntak av representantene for ledelsen ved skolene, som også nevnte kompetanseoppbygging og avlastning av skolens ledelse. I følge intensjonene for ressursteamene er den primære målgruppen skolens frontpersonale, dvs. lærerne og assistenter, men resultatene vil selvsagt også komme den sekundære målgruppen, elevene, til gode

3.3 Organisering og arbeidsmetode

Ressursteamene skal, ifølge kommunens prosjektskisse, bestå av lærere som har spesiell kompetanse/interesse for fagvansker og sosio- emosjonelle vansker. Et av hovedmålene er at disse skal få hevet sin kompetanse innenfor disse områdene for bedre å kunne bistå frontpersonalet, dvs. lærerne med råd og veiledning. De to ressursteamene ved Jessheim og Nordkisa skoler er sammensatt av en representant fra ledelsen og to eller flere lærere med spesialpedagogisk bakgrunn. Ved Jessheim skole deltar en inspektør som representant for ledelsen, samt tre lærere med spesialpedagogisk bakgrunn og lang erfaring. Siden Jessheim skole også er et ressurscenter for multifunksjonshemmede, har skolen flere spesiallærere med høy kompetanse, og den er i så måte en atypisk skole. De tre medlemmene i ressursteamet ved Jessheim skole har fordelt ansvarsområdene og klassetrinnene seg imellom. Ved Nordkisa skole som er en mindre skole, består ressursteamet av rektor som møter etter behov, og to lærere med spesialpedagogisk bakgrunn.

Ved Jessheim skole møtes ressursteamet ukentlig til et par timers møte. I tillegg har de månedlige møter med PP- tjenesten. Ressursteamet ved Nordkisa skole har også ukentlige møter, samt møter med PPT et par ganger i semestret. Når det gjelder ressursbruken, avhenger

antallet av timer som er avsatt til spesialpedagogiske formål, av størrelsen på skolene. Ved Jessheim skole er timeantallet omlag tredoblet sammenlignet med tidligere. Mens de før hadde fire timer per uke til disposisjon totalt, har de tre medlemmene fire timer (konvertert til 6 arbeidstimer) hver ukentlig. I tillegg bruker to av dem 20 timer (konvertert til 30 arbeidstimer) til ”kursing” av elevene. Ved Nordkisa skole er også denne tjenesten forsterket, idet spesialpedagogen har tre timer til rådighet, mens den andre har en time hver i uka.

Hvordan jobber ressursteamene? Ved Jessheim skole har ressursteamet laget et henvisningsskjema som skal fylles ut av de lærerne som ønsker å ta opp bekymringssaker med teamet. Med utgangspunkt i dette skjemaet snakker teamet om sakene på sitt ukentlige møte. Deretter tar de kontakt med lærerne, gir råd og veiledning, finner frem materiell som lærerne kan kopiere, eller følger opp med kartlegging og tester som enten gjøres av læreren selv eller av ressursteamet. Tidligere ble bekymringssaker ofte sendt direkte til PPT, mens de nå alltid går først til ressursteamet. Videre understreket informantene at de nå gjør en del kartlegginger som PPT gjorde tidligere. En viktig forskjell fra tidligere er også at bekymringssakene blir fulgt opp raskere og tettere enn tidligere.

Ved Nordkisa skole oppfordrer også ressursteamet lærerne om å skrive et notat om hva deres bekymringssak dreier seg om. Etter at ressursteamet har mottatt notatet, tar de opp saken og diskuterer det på sitt ukentlige møte. Medlemmene i ressursteamet understreket at dette var en viktig forberedelse som førte til en bedre samtale med lærerne etterpå. På bakgrunn av notatet og diskusjonen kommer ressursteamet med råd og veiledning overfor den aktuelle læreren, mens eventuelle tester og utredninger som oftest ble utført av PPT. Fra begge parter ble det understreket at det var viktig at ikke ressursteamet overtok ansvaret for bekymringssaken, men at dette ansvaret fortsatt lå hos læreren. I tillegg til denne funksjonen har ressursteamet ved Nordkisa skole årlig en gjennomgang av alle elevene i en klasse sammen med læreren, hvor de diskuterer problemer i klassen generelt og enkeltelever spesielt for å ligge i forkant av en eventuell problemutvikling.

3.4 Informantenes vurderinger av ressursteamene

Hvordan vurderte informantene de ulike funksjonene til ressursteamet? Ved Jessheim skole trakk informantene først og fremst frem det positive i at lærerne fikk tilgang til mer råd og veiledning enn tidligere. Terskelen for å søke råd var blitt lavere. Det var også blitt mer naturlig å ta kontakt med ressursteamet enn med PPT. Tidligere måtte lærerne oftere søke hjelp hos PPT, mens hjelpen nå er nærmere knyttet til skolen. Jo nærmere hjelpen er, jo bedre blir den, sa en av informantene. Sett fra lærernes ståsted var nettopp det nære og gode samarbeidet en viktig forbedring. Det var vanskeligere å få et engasjement hos PPT, fordi de ikke hadde det nære daglige forholdet til elevene. Flere opplevde også at det ikke lenger var påkrevet med B-timer. Ifølge informantene var ressursteamet til ”uvurderlig nytte”. Ressursteamet hadde redusert arbeidet deres angående bekymringsaker, ved bl.a. å finne frem materiell og gjøre tester og kartlegginger. Det var med andre ord en utbredt oppfatning blant informantene at ressursteamet både var nyttig og avlastende. Det samme gav ledelsen uttrykk for som opplevde det som ”svært betryggende” å ha et ressursteam ved skolen.

Ved Nordkisa skole fant jeg de samme positive vurderingene av ressursteamet. Også her ble det økte omfanget med veiledning av lærerne trukket frem som det viktigste. Forskjellen fra tidligere var at det var flere som sammen kunne vurdere en enkeltsak. Som en av informantene sa: ”Flere hoder tenker som regel bedre enn ett”. Også ved denne skolen ble

nærheten til ressursteamet trukket frem som et positiv trekk. Dette førte til at lærerne fikk en raskere tilbakemelding på sine bekymringssaker, og en tettere oppfølging enn før. Tidligere tok lærerne enten kontakt med spesialpedagogen eller med rektor eller direkte med PPT, men nå gikk sakene alltid først til ressursteamet. Også ved Nordkisa skole så ledelsen på ressursteamet som en avlastning, og som en betryggende ordning faglig sett.

Opplevde informantene noen negative sider ved tilbudet? Ved Jessheim skole var det lite eller ingen misnøye å spore angående veiledningsfunksjonen til ressursteamet med unntak av en viss bekymring angående muligheten for en ansvarsovertakelse fra ressursteamets side. Heller ikke ved Nordkisa skole ble det sagt mye negativt om ressursteamet. Det eneste som ble trukket frem var den dårlige informasjonen i oppstartfasen. På grunn av dette tok det en del tid før lærerne ble klar over ressursteamene. Også her var den største utfordringen at ressursteamet ikke tok over ansvaret for bekymringssaken, men at ansvaret fortsatt skulle ligge hos læreren. Dette var imidlertid en vanskelig balansegang, som også medlemmene av ressursteamet var oppmerksomme på. For øvrig var ledelsen ved skolen innstilt på å videreutvikle konseptet, ved på få ideer fra de andre skolene og ved en kompetanseutvikling av teamet og lærerne.

Senter for adferdsforskning i Stavanger har hatt ansvaret for å initiere, samt veilede og skolere ressursteamene og skolenes ledelse. Avtalen med senteret avsluttes i 2003. Ifølge deltakerne har det vært en fin veiledning, men flere ytret ønske om mer veiledning direkte til den enkelte skole. Det er også et ønske fra deltakerne at ressursteamene skal arbeide videre i nettverk knyttet til de ulike vanskeområdene. Kompetanseoppbyggingen av ressursteamene fortsetter i regi av Kempler-instituttet i Danmark med fokus på relasjonsprosesser.

3.5 Evaluators vurderinger og anbefalinger

Ideen med å utvide det spesialpedagogiske tilbudet ved skolene i Ullensaker kommune er et prisverdig tiltak. Tanken om å samle de spesialpedagogiske kreftene ved skolene i et ressursteam bør være interessant også for andre skoler og andre kommuner.

Hvilke resultater har de oppnådd så langt i forhold til de målsettingene de satte seg? Informantene bekreftet at hovedmålsettingen for ressursteamene som har vært å veilede lærerne i bekymringssaker, langt på vei er oppfylt. Videre går det frem av intervjuene at lærerne etter hvert har innarbeidet rutiner, slik at ressursteamet nå er den første instans som de henvender seg til i tilfelle bekymringssaker. Ledelsen ved de to skolene bekrefter også at ressursteamene er til god hjelp for dem både som en avlastning, og som et betryggende tilbud for elever med særskilte behov. Det synes også som at ressursteamet etter hvert er blitt det viktigste bindeleddet til de andre hjelpetjenestene, ved at informanten ikke lenger henvender seg direkte til PPT, men går veien om ressursteamene.

Likeledes synes det å ha foregått en viss kompetanseoppbygging ved den enkelte skole ved at medlemmer av ressursteamene, samt skolenes ledelse har deltatt på seminarer i regi av Senter ved adferdsforskning. Samtidig er det planer om en ytterligere kompetanseoppbygging ved at ressursteamene skal delta i et opplegg for relasjonsarbeid i regi av Kempler instituttet i Danmark. Dette vil vi komme tilbake til i neste evalueringsrunde. Den eneste av målsettingene som det er usikkerhet rundt, er den som sier at ressursteamet skal hjelpe den enkelte lærer til å jobbe mer systemrettet og mindre individrettet. På spørsmål om hva dette innebar for dem, ble mange av informantene svar skyldig. Det bør derfor avklares om denne

målsettingen fortsatt er aktuell, i så fall bør den konkretiseres nærmere. Sett under ett ser det ut til at tiltaket med ressursteam så langt ved disse to skolene synes å oppfylle flere, om ikke alle målsettingene.

Når det gjelder organiseringen av ressursteamene, deltar representanter fra skolens ledelse ved begge skolene sammen med lærerne med spesialpedagogisk kompetanse. Størrelsen av ressursteamene og antallet timer som er satt av til dette formålet, avhenger av skolens størrelse. Det synes heller ikke å være mangel på spesialpedagogisk kompetanse. I denne sammenheng er Jessheim skole spesiell, idet den også er et senter for multifunksjonshemmede og dermed har store spesialpedagogiske ressurser tilgjengelige.

Ifølge informantene synes det som at ressursteamene begynner å bli en innarbeidet rutine blant lærerne, ved at de først henvender seg dit med sine bekymringssaker. De henvender seg ikke lenger til rektor eller til PPT, men går direkte til ressursteamet med sine bekymringssaker. Ved alvorligere bekymringssaker er det ressursteamene som tar disse opp med PPT i sine møter med dem og andre hjelpeinstanser. Ressursbruken til spesialpedagogiske tjenester har økt, samtidig som noen lærere sier at det ikke lengre er behov for b-timer, samt at det har skjedd en avlastning både for lærerne og ledelsen. Antagelig gjelder dette også en vis avlastning for PP-tjenesten, noe vi eventuelt vil komme tilbake til i neste evalueringsrunde.

Begge skolene har utarbeidet nye rutiner for at lærerne skriver et notat eller fyller ut et henvisningsskjema angående sin bekymringssak, som deretter blir drøftet i ressursteamet. I neste runde tar ressursteamet kontakt med læreren og gir veiledning, foreslår tester og kartlegginger og bruk av ulike typer materiell. I etterkant følges sakene opp av ressursteamet. I tillegg til denne veiledningsfunksjonen har begge ressursteamene spesielle tiltak som kurs for elevene på ulike fagområder ved den ene skolen, og en årlig gjennomgang av klasse miljøet og alle elevene i klassen sammen med den respektive læreren ved den andre skolen.

Som vi har sett, var informantenes vurderinger av ressursteamene ved de to skolene alt overveiende positive. De trakk særlig frem at de har fått et bedre tilbud om veiledning, både ved at det har økt i omfang og ved at det nå er flere som diskuterer problemet enn tidligere. Det er også et pluss at tjenestetilbudet finnes på skolen og ikke hos PPT. Terskelen for å søke hjelp er lavere. Problemer meldes tidligere og kan dermed løses ved enklere midler. Det gjør at lærerne oppnår en raskere respons på henvendelsen og får en tettere oppfølging, enn om de skulle gått til PPT med saken.

Et annet viktig poeng som informantene trakk frem, men som ikke var blant målsettingene, var at det har skjedd en avlastning av lærerne ved at de får hjelp til å finne materiell, gjøre kartlegginger og likende. Det samme gjelder til en viss grad ledelsen som føler at de ikke trenger å gripe inn så ofte som før, men kan overlate det til ressursteamet. En tredje instans som sannsynligvis også opplever en avlastning er PP-tjenesten, som i mindre grad enn før blir kontaktet direkte av lærerne.

De negative sidene ved tiltaket er at bruken av ressursteam kan gli ut til å bli en ansvarsovertakelse, dvs at ressursteamet overtar saken og setter læreren på sidelinja. Ressursteamet kan også legge tingene for mye opp i hendene deres, samtidig som lærerne i en travel hverdag vil være glade for avlastningen. Dette er en vanskelig balansegang som no

en av informantene ganske riktig påpeker. Flere etterlyser et nettverk for de som jobber med ressursteam i kommunen, og dette kan være naturlig å ta opp i forbindelsen med det nye kompetanseopplegget i regi av Kempler instituttet. Dette vil vi komme tilbake til i neste evalueringsrunde.

Kapittel 4 Ungdommens Hus i Eidskog kommune

4.1 Evalueringsopplegget

I 1997 vedtok kommunestyret i Eidskog å etablere et Ungdommens Hus i kommunen. Huset som er et rusfritt og uformelt treffsted for ungdom, ble offisielt åpnet i mai 2000. Det ledes av en daglig leder sammen med tre andre ansatte. Dette skjer i samarbeid med ungdomsstyret som består av fire ungdommer og en representant for Barne- og ungdomsrådet i kommunen. Eidskog kommune ønsket at Østlandsforskning skulle se nærmere på dette tiltaket. Dette underveisnotatet omfatter den første fasen av evalueringen som har hatt fokus på ledelsen av Ungdommens Hus. I neste fase skal vi se på ungdommenes bruk og vurderinger av Ungdommens Hus.

I denne evalueringen tar jeg utgangspunkt i målsettingene for Ungdommens Hus for å undersøke i hvilken grad stedet så langt har vært i stand til å oppfylle disse (målevaluering). Evalueringen vil også se på hvilke problemer som eventuelt hindrer ledelsen i å oppfylle målsettingene, samt komme med innspill til hvordan dette kan oppnås.

I denne første fasen har jeg fokusert på de ansatte og på ungdomsstyret for Ungdommens Hus. Jeg har over telefon intervjuet daglig leder, helsesøster og tre av ungdommene i ungdomsstyret. I intervjuene har jeg lagt vekt på målsettingene, organiseringen og aktivitetene, samt informantenes vurderinger av de ulike sider av virksomheten i Ungdommens Hus. I den andre fasen skal jeg ha fokus på brukerne ved å distribuere spørreskjemaer til de ungdommene som bruker huset. Dette skjemaet vil omhandle tilgjengelighet og åpningstider, hvor ofte de bruker huset, hva som er mest positivt eventuelt mest negativt ved huset, hva de ønsker å endre på, og i hvilken grad de føler at intensjonen med huset blir ivaretatt.

4.2 Bakgrunn og målsettinger

I 1997 nedsatte Eidskog kommune en gruppe av voksne og unge som i løpet av en helg jobbet med spørsmålet om hvordan få ungdom til å trives i kommunen og å flytte tilbake etter endt utdanning. Et av de første ønskene som kom frem, var opprettelsen av et Ungdommens Hus. Forslaget ble overlevert ordfører som tok det videre til kommunestyret, hvor det uten særlige motforestillinger ble bevilget 5 millioner kr til et Ungdommens Hus. Ifølge daglig leder av Ungdommens Hus var dette ”nesten helt utrolig”. Samme høst ble det vedtatt at gamle Skotterud skole skulle rehabiliteres og bygges om til et Ungdommens Hus. Det ble også nedsatt en prosjektgruppe som skulle jobbe med innholdet i huset, hvor ungdommene selv skulle være med. I mai 2000 var det offisiell åpning av Ungdommens Hus.

Hovedmålsettingen for Ungdommens Hus er at det skal være ”et rusfritt og uformelt treffsted for ungdom”: Videre heter det at ”de unge skal ha reelle muligheter til medvirkning”, at ”det skal vektlegges dialog og samspill med de ulike brukerne: ungdom, lag/foreninger og kulturutøvere”, at ”de ansatte skal legge til rette for å stimulere og synliggjøre de unges egne kulturelle uttrykk”, og til sist at ”brukerne selv skal ta initiativ og stå for en del av aktivitetene, idet deres innsats skal bestemme husets innhold og framtid”. Målgruppene for Ungdommens Hus er først og fremst ungdom i ungdomsskolen, men også eldre ungdom i den

videregående skolen, 6. og 7. klassinger, funksjonshemmet ungdom, samt lag og foreninger og offentlige etater som ønsker å ha sine egne arrangementer der.

4.3 Lokaler og organisering

Ungdommens Hus er lokalisert i første etasje i stor gammel trebygning som tidligere var Skotterud skole. Den delen som Ungdommens Hus disponerer, består av en liten kafé med plass til 10-15 personer, hvor det også er et biljardbord og en stor TV. I tillegg er det et datarom med fire PC-er med tilkobling til Internett. Videre er det et diskorom med plass til fra 40-50 ungdommer, og i forlengelsen av dette er det plass for en sittegruppe. Ungdommene i ungdomsstyret sa seg i utgangspunktet godt fornøyde med huset. Noen savnet imidlertid den gamle fritidsklubben, fordi det var trangere der, og som en av dem sa ”alle kom tettere inn på hverandre der”. De nye lokalene er store, hvis det ikke er mange unge til stede, og det var et lite minus sett fra ungdommenes side. De ansatte satte derimot pris på at lokalene var oversiktlige. Ungdommene sa at de manglet en stor sal til spesielle arrangementer, men at de hadde tilgang til en gammel gymsal som kunne brukes. Mens ungdomsskolen er under rehabilitering, bruker noen av elevene og lærerne gymsalen og andre etasje i bygningen inntil videre. Om et par år vil også denne delen av bygningen være tilgjengelig for Ungdommens Hus.

Ungdommene jobbet for tiden med å få lokalene til å se litt eldre ut, ”litt mer som en bule” som en av dem sa. Videre mente en av dem at ”utstyret skal vært nytt, men omgivelsene skal være litt slitte og gamle”. De jobbet også med å innrede et jenterom og et gutterom i en del av datarommet som et forsøk på å gjøre huset mer kompakt. I tillegg har Ungdommens Hus et uteareal som består av sitteplasser og en bål plass. Her ønsket ungdommene seg flere sitteplasser. En pågående konflikt med en nabo har imidlertid lagt en begrensning på utnyttelsen av utearealet.

Det er til sammen fem ansatte tilknyttet Ungdommens Hus. Daglig leder har vært ansatt i kommunen i 15 år og har jobbet med barn og unge i hele denne perioden, bl.a. som leder for fritidsklubben. Hun er i dag ansatt i full stilling. I tillegg er det ansatt tre personer i full stilling og en i halv stilling. En av disse har ansvar for innkjøp og drift av kafeen, og har i tillegg ansvaret for en jentegruppe. Det er nylig er det ansatt en mannlig rusmiddelkonsulent som samarbeider med ungdomsskolen og helsesøster. Helsesøster driver oppsøkende virksomhet og er hver onsdag til stede i huset. Ungdommene kan da henvende seg til henne, hvis de ønsker å snakke med henne enten alene eller i gruppe eller de kan få time hos henne. Hun fungerer som en miljøarbeider på lik linje med de andre ansatte. I begynnelsen stilte de unge spørsmål om hvorfor hun var der, men nå vet alle hva hennes oppgave er. Til sist er det en ansatt i halv stilling som har ansvaret for en friluftsliv og en friluftsguppe. Daglig leder er fornøyd med bemanningen av Ungdommens Hus og understreket at utfordringen er å jobbe mer forebyggende enn reparerende og å drive kulturaktiviteter for og med ungdommen. Ungdommene selv sa at de hadde et veldig bra forhold til de ansatte. De følte at de ansatte respekterte dem og hjalp dem med å legge ting til rette for dem.

Ungdommens Hus styres av et ungdomsstyre og et husstyre. Ungdomsstyret består av fem ungdommer. En leder og nestleder begge gutter og to jenter fra ungdomsskolen, samt en jente fra Barne- og ungdomsrådet, som går i videregående skole. De ble valgt ved at de som var interesserte, skrev seg på en liste som så ble valgt av Barne- og ungdomsrådet i kommunen.

Ungdomsstyret har møter i gjennomsnitt en gang i måneden. Ifølge ungdommene er de flinke til å møte opp og stort sett enige i det meste. En av ungdommene understreket at det var lærerikt å være med i ungdomstyret, fordi de lærte møtekultur med bl.a. skriving av innkallinger og referater. Daglig leder eller en av de ansatte er til stede på møtene. De fleste av sakene gjelder planlegging av aktiviteter, endringer av lokale ne og å sette opp ønskelister over hva de trenger etter oppfordring fra ulike foreninger og lag i kommunen. Daglig leder understreket den store og uvurderlig støtten som blant annet Lions klubb, Sanitetsforeningen og Bygdekvinnelaget har ytt ved å finansiere en stor TV, lyd- og lyseffekter og biljardbord. Husstyret har, ifølge daglig leder, av ulike årsaker ikke fungert den siste tida, men hun håper det snart vil bli en løsning på det.

4.4 Aktiviteter

Ungdommens Hus er åpen fra etter skoletid til klokka åtte hver tirsdag og torsdag og til klokka halv ni hver onsdag og til halv tolv annenhver fredag. På onsdager kommer ungdommene mest for å bruke data og spille biljard, samt for å treffes og prate. Annenhver fredag er det diskotek og biljard, mens datarommet er stengt. Kaféen er imidlertid åpen alle dager. Det mest populære er diskoteket, biljarden og datarommet. Sistnevnte var imidlertid avstengt en periode pga nedlasting av voldelige filmer og stor regning ved bruk av Internett. Vanligvis sitter det to – tre ungdommer av begge kjønn rundt datamaskinene på onsdagene. Guttene driver mest med spill, og jentene mest med chatting. Helsesøster sier at de i den forbindelse har tenkt å få en person fra politiet til å komme å snakke om farene ved chatting. Det minst populære har vært ulike hobbyvirksomheter som ikke så mange som har giddet å bruke tid på, selv om det før jul var populært å tove hjerter. På tirsdager og torsdager er det, i følge daglig leder, en fast gjeng av uorganiserte ungdommer som bruker huset etter skoletid, sammen med enkelte ungdommer som bruker datamaskinene til prosjektarbeid. Det har vært prøvd med forskjellige arrangementer på lørdagene, men aktiviteter på lørdager har så langt ikke slått an, blant annet fotballkamp på storskjerm, men var lite besøkt. Ifølge ungdommene selv er det videofilmer og private fester som er deres aktiviteter på lørdagene. De eldre ungdommene som går i den videregående skolen, reiser enten til Kongsvinger i helga eller drar på private sammenkomster.

I tillegg til de faste arrangementene i Ungdommens Hus har de også enkeltprosjekter, slik som et revyprosjekt i samarbeid med Revyskolen Solbakken som ble spilt på en fremvisning for alle. Det har også vært arrangert noen temakvelder med varierende oppmøte. En kveld med medlemmer fra Pensjonistforening som fortalte fra krigen, var svært populært, mens en kveld hvor en lege snakket om prevensjon og kjønnsykdommer ikke var så populært. Det er allikevel planer om å prøve flere temakvelder, blant annet en tyrkisk kveld med informasjon om Tyrkia og servering av tyrkisk mat. Temakveldenes popularitet avhang, ifølge de unge selv, om hvem som snakket om hva. Det hadde så langt ikke vært arrangert dansekurs i verken swing eller country line eller salsa. Det hadde heller ikke vært arrangert matkurs, annet enn at ungdommene var med og lagde mat i kaféen. I tillegg har det vært drevet med noe hobbyvirksomhet, slik som å lage smykker, armbånd og ringer. Det siste var at det ble laget gammeldags 17. mai pynt til å ha på syklene. I sommerferiene har det vært en jentegruppe som har drevet med sminke og hår, og en naturgruppe som har satt opp lavvo og vært på turer.

Som tidligere nevnt, har helsesøster et tilbud om veiledning og informasjon på onsdagene. En opptelling som ble gjort i fjor, viste at det i gjennomsnitt var 20 ungdommer som henvendte seg til henne i løpet av en måneds tid. Det var ofte de samme som kom igjen flere ganger.

Jentene ville gjerne snakke om familieproblemer og grensesettingen til foreldrene. Gutten ville snakke om sine ”vondter” eller ha informasjon om alvorlige sykdommer i familien eller hos slektninger, samt om prevensjon og kjønnsykdommer. Det nye var at guttene den siste tiden hadde kommet for å diskutere kjærestes og sexpress. Hun satte det i forbindelse med at de på ungdomskolen nettopp hadde snakket om dette, og at de eldre guttene var opptatt av å respektere sine yngre kjæresters grensesetting på dette området.

4.5 Informantenes vurderinger av Ungdommens Hus

Hvordan så informantene på hovedmålsettinga for Ungdommens Hus og oppfyllelsen av denne så langt? Hovedmålsettinga for Ungdommens Hus er at det skal være ”et rusfritt og uformelt treffsted for ungdom”. Ifølge de ansatte er huset rusfritt i den grad de kan kontrollere det, men ingen kan garantere det 100 prosent. De ansatte mener imidlertid at de har rimelig god kontroll, i det de har en fast bemanning som kjenner ungdommene godt, og som har kunnskaper om tegn og symptomer på rus. Det kan være 8-10 tilfeller av rusete ungdommer i løpet av et år. Dersom de oppdager noen som er ruset, tar de dette opp direkte med ungdommene der og da, og hvis de er i tvil om signalene, observerer de dem over tid. Siden de fleste er under 18 år, må de også snakke med foreldrene om dette. Noen foreldre er skeptiske til om huset virkelig er rusfritt, og de har prøvd å invitere dem på oppvisninger og tilstelninger, slik at de kan se selv, men det er ikke mange foreldre som kommer. Noen foreldre ringer og lurar på om ungene deres er der, og da gir de ansatte tilbakemeldinger om det. Når det gjaldt det å være et uformelt treffsted, så mente de ansatte at dette gjaldt særlig på onsdager og fredager. Ungdommene selv mente at Ungdommens Hus både var et rusfritt og et uformelt treffsted. Det hadde vært svært få tilfeller med ruset ungdom, og da hadde de voksne tatt affære. De mente også at det var et populært treffsted, selv om oppmøtet kunne variere fra 20 til 100 ungdommer.

Det første delmålet om at de unge skal ha reelle muligheter til medvirkning, mente de ansatte ble oppfylt først og fremst gjennom ungdomsstyret. De mente at de lyttet til ungdommene og prøvde å legge til rette for deres ønsker. Daglig leder var allikevel være forsiktig med å påstå at de klarer dette 100 prosent. Ungdommene bekreftet at det er de som bestemmer hva som skal skje på Ungdommens Hus. Hvis det kommer forslag fra de unge, og det blir vedtatt i styret, blir det slik. Det kan også komme forslag fra de ansatte, men det er ungdommene selv som avgjør om de vil gjøre det eller ikke.

Det andre delmålet for Ungdommens Hus sier at det skal legges vekt på dialog og samspill med de ulike brukergruppene. De ansatte påpekte at dette målet henger nært sammen med det foregående, og daglig leder mente at de hadde et brukbart samspill både med ungdommene og de andre brukergruppene. Sistnevnte omfattet både lag og foreninger som leier eller låner lokalene, men også spesielle brukergrupper slik som funksjonshemmet ungdom. Ungdommene selv trakk frem det gode kontakten de hadde med de ansatte. Alle ungdommene kjente de ansatte godt og snakket ofte med dem, slik sett syntes dialogen mellom de unge og de ansatte å være god.

Et tredje delmål går på at de ansatte skal legge til rette for å stimulere og synliggjøre ungdommens egne kulturelle uttrykk. I den forbindelse viste daglig leder til ulike aktiviteter som skateparken, gutte- og jenterommet, og at de jobber med ulike visuelle effekter på diskorommet. Helsesøster hadde nettopp vært på et kurs som utdannet talspersoner for barn og unge, hvor de lærte mye om hvordan de unge uttrykker seg. Et konkret forslag fra hennes

side var å lage en utstilling over et gitt tema og be de unge tegne, male, forme, skrive eller lage sketsjer om det. På den måten kunne alle ungdommens uttrykksformer komme frem. Selv om ungdommen hadde litt problemer med å forstå hva som lå i dette delmålet, bekreftet de at de kunne gi uttrykk for det meste. Dersom de unge hadde ønsket om en eller annen uttrykksform eller aktivitet, prøvde styret alltid å legge til rette for det.

Det fjerde og siste delmålet går på at de unge selv skal ta initiativet og stå for aktivitetene. De ansatte viste til at dette delmålet hang nært sammen med det første delmålet om medvirkning. De bekreftet at det er ungdomsstyret som fanger opp ideer blant de unge, og som tar det opp til votering. Dette ble også bekreftet av ungdommene som vi intervjuet. En av de ansatte savnet imidlertid at ungdommene også tok ansvaret til å rydde etter seg selv. Etter en aktivitetsskveld på huset, var det ofte de voksne som ryddet og ikke ungdommene selv. Dette er Ungdommens Hus, sa vedkommende, vi skal tilrettelegge, men ikke nødvendigvis rydde opp. Hun syntes ungdommene selv skulle ha ansvaret til å rydde etter seg, da ville de heller ikke forsøple så mye. Dette ønsket hun å ta opp med ungdomsstyret.

Som nevnt tidligere, er målgruppene for Ungdommens Hus først og fremst ungdommer på ungdomsskolen, men også eldre ungdommer i videregående skole, 6. og 7 klassingene, samt funksjonshemmede og øvrige lag og foreninger som ønsker å bruke huset. I hvilken grad klarer Ungdommens Hus å nå alle disse målgruppene? De ansatte bekreftet at det Ungdommens Hus først og fremst er besøkt av elever i ungdomskolealder, og som nevnt tidligere, varierte antallet ungdommer fra kveld til kveld. På tirsdager og torsdager er huset mest besøkt av en gjeng på 18- 20 uorganiserte ungdommer som bruker huset som treffsted. På onsdagene kan det være fra 20 til 50 ungdommer i huset, mens det på fredagskveldene kan komme mellom 80-100 ungdommer. Hele ungdomskullet i Eidskog kommune utgjør ca 220 ungdommer, og daglig leder regner med at ca halvparten av dem er innom huset i større eller mindre grad. I tillegg har huset besøk av 6. og 7. klassingene en kveld i måneden, for at de skal bli kjente med hverandre og med huset, og svært mange av disse kommer da. Av andre brukergrupper nevnte daglig leder bl.a. en Ole Brumm gruppe for barn i førskolealder uten barnehageplass som arrangeres i samarbeid med biblioteket og flyktningekontoret. I tillegg er det en gruppe ungdommer med funksjonshemminger som en dag i uka kurses av Rehabiliteringstjenesten i kommunen. Det er også en klubb for psykisk utviklingshemmede, som er noe eldre ungdommer, men som er vant til å møtes på huset og ønsker å fortsette med det. På mitt spørsmål om hvorfor de ikke var til stede på de vanlige kveldene, svarte en av de ansatte at det var et godt spørsmål. Det samme spørsmålet stilte jeg angående innvandrerungdommen uten å få et godt svar.

Hva med de eldre ungdommene som går på videregående skole? I følge de ansatte er det bare enkelte ungdommer i denne aldersgruppene som er innom huset i blant, men som sjelden blir lenge. Daglig leder mente at de nok opplevde huset som lite og kjedelig, at de hadde mye lekser og for øvrig fartet mye rundt særlig til Kongsvinger. I følge helsesøster er dette en gruppe ungdom som benytter seg av tilbudet til Unghelsa på Kongsvinger, hvor ungdommer fra Eidskog utgjør den nest største gruppa etter Kongsvinger- ungdommen. Unghelsa tar imot de videregående elevene fra Eidskog uten ekstra vederlag. Helsesøster har lenge ønsket et nærmere samarbeid med Unghelsa, fordi hun gjerne vil følge opp ungdommene fra Eidskog i deres egen kommune. Helsesøstrene har et uformelt samarbeid seg imellom, men et fast månedlig møte og hospitering hos hverandre en dag i måneden hadde vært en god ide og et godt eksempel på et regionalt samarbeid.

Ungdommen i ungdomstyret bekreftet at det først og fremst er elever fra ungdomskolen som besøker Ungdommens Hus, og at elevene i videregående skole bare stikker innom huset en sjelden gang. Ifølge dem fortrekker de eldre ungdommene å dra på hjemmefester eller til arrangementer i Kongsvinger snarere enn å gå på huset som jo er rusfritt. De bekreftet også at de funksjonshemmede ungdommene har sine egne kvelder på huset, og at de ikke kommer på de vanlige kveldene, selv om de er velkomne til det. De trodde de foretrakk sitt eget miljø, og at det kanskje ble for ståkete for dem på de vanlige arrangementene. Samtidig var de åpne for at det kunne vært en ide å prøve å få en av dem med i styret. Det samme gjaldt innvandrerungdom som heller ikke bruker Ungdommens Hus i noen særlig grad. De mente at det var 15-20 innvandrerungdom i den aktuelle aldersgruppen og bekreftet at de ikke hadde noen spesiell kontakt med dem. De trodde også de ønsket å være i sitt eget miljø, men var åpne for eventuelt å få en innvandrerungdom med i styret.

4.6 Evaluators vurderinger og anbefalinger

I hvilken grad har Ungdommens Hus klart å oppfylle sin hovedmålsetting om å være et rusfritt og uformelt treffsted for ungdom? På bakgrunn av de intervjuene jeg har gjort, synes det som Ungdommens Hus langt på vei fungerer etter intensjonen. Som det ble sagt i et av intervjuene, er det selvsagt ingen som kan garantere at stedet er 100 prosent rusfritt. Men så langt det lar seg gjøre, er det det, særlig fordi bemanningen er god, og fordi de ansatte har god kontakt med ungdommen. Stedet fungerer også langt på vei som et uformelt treffsted for mange av de unge, særlig de i ungdomsskolealder. Et grovt anslag fra en av de ansatte gikk ut på at ca halvparten av ungdomskullet på 220 ungdommer var innom huset i løpet av et skoleår. Allikevel er det grunn til å spørre hvor det er blitt av den andre halvparten. Ungdommene som jeg intervjuet, ønsket at huset skulle være fullt hver kveld, og de antydte selv at det burde markedsføres mye bedre. Dette er et forslag som bør drøftes i ungdomsstyret og prøves ut i samarbeid med de ansatte.

Når det gjelder de fire delmålene, har de unge først og fremst medvirkning i Ungdommens Hus gjennom ungdomsstyret. Ungdomsstyret synes å fungere rimelig godt, samtidig som styret synes å være lydhøre overfor de andre ungdommenes ønsker. På sin side synes også de ansatte å være lydhøre overfor styrets ønsker og forslag, som de følger opp og støtter. På samme måten kan vi si at de også langt på vei oppfyller det fjerde delmålet som sier at de unge skal ta initiativ og stå for aktivitetene selv. En av de ansatte mente at de unge ikke bare burde ta initiativ for aktivitetene på huset, men også ta initiativet til å rydde oppe etter seg. Det synes å være et rimelig krav som ungdomsstyret i samarbeid med de ansatte bør kunne organisere. I tråd med disse to delmålene synes også det andre delmålet, nemlig å legge vekt på en dialog og et samspill med de ulike brukergruppene, langt på vei være oppfylt. I første rekke gjelder dette ungdommene i ungdomskolen, og i andre rekke også de andre brukergruppene. Det tredje delmålet om å stimulere og synliggjøre ungdommens egne kulturelle uttrykk syntes det derimot å være en del usikkerhet omkring, særlig blant de unge selv. Hva mentes med det? Helsesøsters forslag om å lage utstillinger over gitte temaer som ungdommen fikk gi sine kulturelle uttrykk enten via teater, bilder eller tekst, syntes i så måte å være en ide til oppfølging.

Dersom vi ser nærmere på målgruppene for Ungdommens Hus, er det særlig de unge i ungdomsskolen som er den største brukergruppa. En mindre gruppe på 15-20 uorganiserte ungdommer bruker stedet daglig, mens halvparten av ungdomskullet bruker stedet fra et par ganger i uka til mer sporadisk. Selv om en kan si seg rimelig godt fornøyd med det, er det

grunn til å etterlyse en markeds kampanje som kan trekke enda flere ungdommer til stedet. Imidlertid ser det ut til at tilbudet i Ungdommens Hus når ut til svært mange 6. og 7. klassinger den ene kvelden som de har til sin rådighet i måneden. Denne gruppen, som er ivrig etter å tre inn i ungdommens rekker, vil sikkert gjerne hatt flere muligheter til å bruke huset. Men som daglig leder sa, er det viktig at disse får være barn så lenge som mulig. De funksjonshemmede ungdommene har også sine egne grupper knyttet til huset, både en gruppe eldre og en gruppe yngre ungdommer. Spørsmålet er om ikke det burde gjøres et forsøk på å invitere dem til de vanlige kveldene og således forsøke å integrere dem med så langt det lar seg gjøre. I løpet av intervjuene dukket også spørsmålet om hva innvandrerungdommen i kommunen gjorde på fritida opp. Det var det ingen som kunne svare på, annet enn at de trodde de ønsket å være for seg selv. Her står Ungdommens Hus overfor en spennende utfordring for om mulig å integrere to ungdomsgrupper bedre enn nå. Til sist har vi hørt at de eldre ungdommene, dvs de som går i den videregående skolen i Kongsvinger, heller ikke oppsøker Ungdommens Hus, og det ble gitt mange forskjellige forklaringer på det. Kanskje kan det være en ide med egne kvelder for denne ungdomsgruppen? Eller kanskje er det slik at de har vokst seg ut av huset? I så fall betyr det at kommunens kontakt med denne viktige ungdomsgruppen er noe perifer. En oppfølging av dem som besøker i Unghelsa i Kongsvinger, bør derfor være en god ide for et nærmere regionalt samarbeid. Vi vil komme tilbake til alle disse målgruppene i neste fase av evalueringen, hvor vi vil fokusere enda mer på ungdommens vurderinger av Ungdommens Hus.

Kapittel 5 Utviklingsprosjekt i anerkjennende relasjoner i tre barnehager i Ringsaker kommune

5.1 Evalueringsopplegget

Utviklingsprosjektet "Kvalitet i relasjonsprosesser mellom barn og voksne i barnehagene" er et prosessorientert toårig etterutdanningsopplegg ledet av førsteamanuensis Berit Bae fra Høgskolen i Oslo. Etterutdanningsopplegget er forankret i St. meld. Nr 27 (1999- 2000), hvor et av satsingsområdene for kvalitetsutvikling er å utvikle personalets kompetanse, samt i Rammeplan for barnehager. Faglig- teoretisk har opplegget fokusert på utvikling av anerkjennende relasjoner, og som faglitteratur har deltakerne bl.a. brukt Baes bok "Det interessante i det alminnelige"(1996). I Ringsaker kommune har flere barnehager deltatt i dette arbeidet. Evaluator har i denne første fasen gjort en kvalitativ studie av utviklingsarbeidet i tre av de barnehagene som har kommet lengst i utviklingsarbeidet, Kårtorp, Hempa og Borgen barnehager. To av disse er kommunale barnehager, mens den tredje er en privat barnehage.

Den ene kommunale barnehagen har tre avdelinger, hvor to avdelinger er for barn under og en avdeling for barn over tre år. Barnehagen ligger i et boligområde med en skole like i nærheten og grenser mot et lite fjellområde. Barnehagen har egen lavvo og bål plass, og de ansatte og barna er mye ute. Den andre kommunale barnehagen har to avdelinger med mellom 15 og 18 barn. Den ligger også i et boligområde med kort vei til et skogsområde. Satsingsområdene har lenge vært natur og naturopplevelser, samt å utvikle barnas sosiale ferdigheter. Den private barnehagen er en avdelingssløs barnehage med ca 50 barn og 13 ansatte, hvorav 5 førskolelærere. Skolen er organisert som en stiftelse med et styre og med barnehagestyrer som daglig leder. Barnehagen jobber etter en modifisert verkstedmodell, hvor barna velger det de vil være med på og deles inn i grupper etter det uavhengig av alder.

Evalueringen har tatt utgangspunkt i de målsettinger og intensjoner som ligger bak utviklingsarbeidet for å undersøke hvilke resultater som er oppnådd (målevaluering). Videre har vi lagt vekt på retrospektivt å sammenligne dagens situasjonen med slik den var tidligere, dvs. før utviklingsarbeidet ble igangsatt, for å klargjøre hvilke endringer som skyldes utviklingsarbeidet, og hvilke som kan skyldes andre faktorer. I denne første fasen har vi gjort personlige intervjuer med barnehagestyrerne i de tre barnehagene, samt foretatt et intervju over telefon med barnehagekonsulenten. I tillegg har vi hatt et møte med faglig ansvarlig, barnehagekonsulenten og en av barnehagestyrene for å diskutere grunnlaget for utviklingsarbeidet, samt opplegget for evalueringen. Vi har også basert oss på skriv og årsrapporter fra faglig ansvarlig og fra de tre barnehager.

5.2 Bakgrunn og målsettinger

Bakgrunnen for utviklingsprosjektet i relasjonskompetanse var kommunens ønske om å satse på utviklingen av kvaliteten i barnehagene i Ringsaker. Videre var det et ønske både fra kommunens og fra barnehagenes side om å videreutvikle et prosjekt som førsteamanuensis Berit Bae hadde hatt i kommunen noen år tidligere.

Den private barnehagen ønsket å bli med i utviklingsarbeidet, først og fremst fordi opplegget samsvarte med deres måte å tenke på, men også fordi de prioriterer utviklingsarbeid høyt. Den ene av de to kommunale barnehagene hadde allerede lest Berit Baes bok, før de søkte om å få være med i opplegget, og det var stor enighet blant de ansatte om at dette ønsket de å være med på. Den andre kommunale barnehagen hadde i mange år vært opptatt av samværet mellom barn og voksne, slik at det var naturlig også for dem å bli med i et utviklingsprosjekt i relasjonskompetanse. Samtidig hadde styreren i barnehagen kjennskap til Berit Baes tenkning fra tidligere, og også her var det stor interesse blant de ansatte for å delta i utviklingsarbeidet.

Evalueringen tar, som tidligere nevnt, utgangspunkt i målsettingene som ligger bak utviklingsarbeidet (målevaluering), og derfor er en klargjøring av intensjonen bak utviklingsarbeidet og barnehagenes egne målsettinger viktig. Ifølge den faglige ansvarlige er hovedmålsettingen for utviklingsarbeidet å utvikle barnehagepersonalets relasjonskompetanse ved å bedre kvaliteten i relasjonene mellom de voksne og barna i barnehagene. Dette skal gjøres ved å bevisstgjøre de ansatte om hvordan de selv og de andre kommuniserer med barna i de dagligdagse aktivitetene i barnehagen. Bevisstgjøringen skal skje ved hjelp av observasjon og refleksjon av de ansatte på samspillet mellom de voksne og barna med fokus på anerkjennende relasjoner (Bae udatert).

I den ene av de kommunale barnehagene har hovedmålet vært ”å utvikle anerkjennende samspill mellom voksne og barna”. Dette hovedmålet er konkretisert i følgende delmål: ”å utvikle de voksnes evne til nærvær og anerkjennende samspill med barna i naturopplevelser”, ”å sette fokus på samtalen som en viktig faktor i samspillet mellom barna og de voksne” og ”å utvikle glede og humor i samspillet mellom barna og de voksne” (Kårtorp barnehage 1999/2000).

Den andre kommunale barnehagen sier i sin oppsummering av prosjektet at ”målet vårt var å øke personalets bevissthet i samspill med barn”, og at hovedvekten skulle legges på ”prosesser som fremmet anerkjennelse og sikret kvalitet i relasjonene”. Videre ønsket de ”å se det interessante i det alminnelige” og ”å skape de gode relasjonene mellom de voksne og barna”. Den viktigste utfordringen var å få alle til å dra lasset sammen, dvs. å skape en felles plattform og felles holdninger hos de ansatte (Hempa barnehage 2002/2002).

I den tredje barnehagen var også målet å videreutvikle den enkelte ansatte i forhold til anerkjennende relasjoner, slik at dette ble en felles måte å tenke på. Videre hadde de som mål at samspillprosessene i deres barnehage skulle være romslige. Dette ønsket de å oppnå ved bl.a. ”å lytte til det barnet virkelig sier, være oppmuntrende i verbal og nonverbal kommunikasjon, stille åpne og undrende spørsmål, møte barnet følelsesmessig i dets opplevelse, samt oppnå gjensidig turtaking mellom barn og voksne” (Borgen barnehage, 2002-2003).

Utviklingsarbeidet har hatt hele personalgruppa som målgruppe. Det var derfor viktig å fange opp alle de ansatte, både førskolelærerne og assistentene, de erfarne og de nyansatte. Barnehagestyrerne bekreftet at personalet var den primære målgruppa, men at de også har kunnet se resultater på den sekundære målgruppen, barna og deres foreldre. Barnehagestyrerne har selv vært prosjektledere og hatt ansvaret for fremdriften i utviklingsarbeidet, og for flere av dem har dette først til ekstraarbeid på fritida.

5.3 Arbeidsmetoder

Utviklingsarbeidet i relasjonskompetanse har benyttet seg av flere ulike arbeidsmetoder, slik som forelesninger og diskusjoner, lesing og drøfting av litteratur, observasjon og refleksjon ved hjelp av videoopptaker, båndopptaker eller notatblokk, samt veiledning og støtte av barnehagestyrer, barnehagekonsulent og faglig ansvarlig. I tillegg har barnehagene hatt en avsluttende dokumentasjon av det arbeidet som er gjort, i form av konferanser, rollespill og ”lekealbum” av barna.

Utviklingsprosjektet startet med en dagskonferanse, hvor alle de deltagende barnehagene var invitert. Hovedvekten var på forelesninger om det teoretiske fundamentet for utviklingsarbeidet som ble holdt av faglig ansvarlig, førsteamanuensis Berit Bae. I tilknytning til forelesningene var det lagt opp til diskusjoner i mindre grupper. Forelesningene gav, ifølge barnehagestyrerne, et godt innblikk både om hva som kjennetegner anerkjennende relasjoner, og om det menneskesynet som ligger til grunn for teorien. Oppstartkonferansen ble av informantene omtalt som ”veldig inspirerende” og etterlot ”alle veldig oppglødde og motiverte”.

Etter konferansen ble det i alle barnehagene lagt vekt på å studere litteraturen med utgangspunkt i Berit Baes bok ”Det interessante i det alminnelige” og annen relevant litteratur. En av de kommunale barnehagene hadde studert deler av boka før de ble med i prosjektet. I en annen barnehage ble det arrangert kollokviegrupper omkring litteraturen og laget kompendier som ble etterfulgt av diskusjoner på personalmøtene. I den tredje barnehagen ble deler av boka og annen litteratur kopiert og lest av alle, og deretter diskutert. Denne delen av utviklingsarbeidet opplevde de ansatte som spennende og lærerikt, ifølge barnehagestyrerne.

Det viktigste elementet i utviklingsarbeidet var allikevel observasjonen og refleksjonen av samspillet mellom de voksne og barna i barnehagen. De verktøyene som ble tatt i bruk, var notatbøker, båndopptakere og videoopptakere, samt rollespill. I en av barnehagene brukte de i hovedsak notatbøker for å skrive ned vellykkete og mindre vellykkete samspillsepisoder. Noen av disse episodene presenterte de på personalmøtene. I en annen barnehage brukte de også rollespill for de ansatte, samt for å informere foreldrene om hva de arbeidet med. Notatbok, båndopptaker og diktafon ble mest brukt, men noen brukte også i perioder videoopptaker. Både lydbåndet og videofilmen var den enkeltes eiendom, som vedkommende kunne velge å dele med andre eller ikke. Til og begynne med var det flere som hadde mye imot å bli filmet, men etter hvert ble også det en vane. Det viktigste var de historiene som ble formidlet enten ved hjelp av notatbok eller lydbånd eller videofilm. Informantene la ikke skjul på at det var tidkrevende å bruke lydbånd og særlig videofilm på denne måten. Barnehagestyrerne så imidlertid en klar progresjon hos mange av de ansatte og følte derfor at dette var vel anvendt tid.

Underveis i utviklingsarbeidet fikk barnehagene også besøk av faglig ansvarlig for utviklingsarbeidet. Ifølge informantene var det veldig inspirerende for de ansatte å møte Berit Bae personlig og få direkte veiledning av henne. Veiledningen foregikk ved at hver ansatt fortalte om en samspillpisode som vedkommende hadde opplevd som positiv, og som de fikk konkret tilbakemelding på fra Berit Bae. Ifølge barnehagekonsulenten var både presentasjonene og møtene med Berit Bae svært vellykkete.

I forbindelse med avslutningen på det første året holdt to av barnehagene en konferanse for blant annet politikere og andre interesserte, hvor det ved hjelp av rollespill ble vist både anerkjennende og ikke anerkjennende samspillepisoder. I tillegg var det utstillinger og forelesninger. Etter det andre året dokumenterte barnehagene utviklingsarbeidet på ulike måter både for foreldre, lærerskolestudenter og faglig ansvarlig. Dette ble gjort ved å arrangere utstillinger, foredrag og rollespill. En av barnehagene presenterte sitt arbeid ved å lage et "lekealbum" for hvert barn i barnehagen med bilder og beskrivelser av spesifikke episoder som viste barnets egen kompetanse. Det var ressurskrevende, men noe som foreldrene satte stor pris på.

5.4 Informantenes vurderinger av endringer i de ulike relasjonene

Hvilke resultater mente informantene at de hadde oppnådd sett i forhold til de oppsatte målsettingene? På hvilken måte var kvaliteten i relasjonene mellom de voksne og barna blitt bedre, og på hvilken måte var de ansatte blitt mer bevisste om hvordan de selv og andre fungerer sammen med barna i de dagligdagse aktivitetene i barnehagen?

Når det gjaldt relasjonene til barna, opplevde barnehagestyrerne at de ansatte hadde mer fokus på barna enn før, både på hva de sa, og hva de gjorde. En av dem understreket at de ansatte viste større glede overfor hvert enkelt barns ressurser og kompetanse. Fokus var flyttet fra hva de voksne kunne lære barna og over til å undre seg sammen med dem. Barna var blitt mer interessante i seg selv. Et av spørsmålene som ble stilt i en av barnehagene var: hvor er det blitt av de vanskelige barna? I følge informantene var striden mellom de voksne og barna langt på vei borte, fordi de ansatte hadde fått en ny måte å kommunisere med barna på. Når et barn bråkte, var det måten de ansatte relaterte seg til barnet som brakte det ut av det. Tidligere sa for eksempel de ansatte som oftest, når et barn hadde slått seg: "det er ingenting å bry seg med", mens de nå sa: "huff da, slo du deg? Det gjør sikkert vondt!" Den nye holdningen gikk ut på å formidle at "jeg hører hva du sier, og jeg gir deg rett til å ha din mening", mens holdningen tidligere snarere var: "det er jeg som har rett, og det du sier er galt".

Endringen i måten barnehagepersonalet kommuniserte med barna på ble også bemerket av studenter som kom på praksisopplæring i barnehagene. De opplevde at det var annerledes i disse barnehagene enn i andre barnehager. Dette ble eksemplifisert ved at hvis et barn sa jeg vil det og det, så sa den ansatte jeg skal se om jeg kan få det til. Det var sjelden et barn møtte et tvert nei. Barnet fikk ikke alltid gjennomslag, men det ble alltid hørt. Dette hadde, i følge informantene, resultert i mer samarbeidsvillige barn. De voksne behøvde ikke sette grenser i samme grad som tidligere, men de var allikevel synlige voksne, som ikke var redde for å markere seg som person. En av studentene som ikke helt forstod årsaken til de endrede holdningene utbrøt: "jeg klarer ikke å svare barna slik dere gjør, det kommer vel av at jeg har en annen dialekt!"

En av barnehagestyrerne påpekte at personalet også hadde fått et annet syn på barnas egen kompetanse, fordi de åpnet opp for barna og gav dem plass, og da oppdaget de at barna hadde mye å bidra med. Av den grunn har barna kommet til å prege barnehagedagen mer enn tidligere. De voksne la de store planene, mens barna deltok mer i den daglige planleggingen. Tidligere var det slik at den ansatte måtte ha det rette svaret, nå undret de ansatte seg sammen med barna og oppdaget at barna kunne og visste mye selv. De voksne var med andre ord blitt mer undrende enn belærende. "Tidligere hadde vi alltid svaret", sa en av styrerne, "men det har vi ikke lenger". En konsekvens av at de ansatte var blitt mer oppmerksomme på barnas

egen kompetanse, var at de fortere la merke til om samtalen mellom den voksne og barnet stoppet opp. Dette skyldtes ofte måten spørsmålene ble stilt på eller at barna ikke fikk full oppmerksomhet, når de hadde noe å fortelle. Fokus var med andre ord blitt flyttet fra at de voksne skulle tilføre barna noe, til å lytte til barna og se deres egne kvaliteter. Ifølge informantene hadde det skjedd en bevisstgjøring hos de ansatte om hva som skjer i samspillet mellom den voksne og barnet som, ifølge dem, ikke hadde vært mulig uten deres deltakelse i utviklingsarbeidet.

I tillegg til at det hadde skjedd en endring i relasjonene mellom barna og de voksne, hadde det også, ifølge informantene, skjedd en viss endring i kommunikasjonen barna seg imellom. Flere av informantene trakk frem at når barna ble møtt med anerkjennelse, opptrådte de også anerkjennende overfor hverandre. Et eksempel som ble gitt, var at barna oftere enn før tilbød seg å hjelpe andre ved for eksempel å tilby seg å finne spaden, hvis noen hadde mistet den. De var blitt flinkere til å dele med hverandre, og et eksempel på det var en toårig gav kosebamsen til en annen, når denne skulle legge seg til å sove, selv om han hadde lyst på den selv. Videre påpekte de at det var mindre konflikter mellom barna. Barna hjalp hverandre mer, og de voksne var der som medhjelpere. De ansatte forsterket også det gode ved at de roste barna, når de hjalp andre ved å si "jeg så at du hjalp henne, og hun ble så glad for det". Ved at den voksne satte fokus på det som var bra, forsterket de det. Dette kunne, ifølge informantene, merkes på omgangen barna seg imellom, selv om noen var forsiktige med å påstå at dette var en direkte følge av utviklingsarbeidet.

Ifølge informantene kunne effekten av utviklingsarbeidet også merkes på forholdet til foreldrene. Noen foreldre hadde blant annet gitt tilbakemeldinger om at barnet hadde endret seg, at de var blitt roligere og klarte å kommunisere bedre. De hadde også gitt uttrykk for at de satte pris på at de ansatte brydde seg om barnet deres, og de kom til dem, når det var noe de lurte på. Foreldrene hadde også vist stor interesse for utviklingsarbeidet og for den dokumentasjonen som de ansatte hadde presentert for dem. I noen tilfeller hadde også foreldre kommet og sagt at de selv hadde begynt å praktisere denne metoden. En barnehagestyrer sa at de ansatte delte andre ting med foreldrene enn før, for eksempel ved å si at "i dag var barnet ditt god mot det og det barnet", og ikke bare at "i dag har vært barnet ditt gjort det og det". I noen tilfeller hadde de møtt en viss skepsis fra foreldre som trodde at de var blitt grenseløse, og at barna fikk lov til alt. Men jevnt over uttrykte foreldrene glede over at de ansatte satte barnet deres i fokus og arbeidet med anerkjennende relasjoner.

Barnehagestyrerne trakk også frem at det hadde skjedd endringer mellom de ansatte. Det hadde blant annet blitt flere pedagogiske diskusjoner enn tidligere og dermed mer legalt å prate pedagogikk i barnehagene. De ansatte delte også flere samspillepisoder med de andre ansatte enn tidligere. Gjennom sin deltakelse i utviklingsarbeidet hadde de ansatte fått et felles ståsted, samt at fellesskapet mellom de ansatte var blitt sterkere. I tillegg til å være anerkjennende overfor barna var de blitt mer anerkjennende overfor hverandre. En av barnehagestyrerne syntes de ansatte viste større stolthet over arbeidet og større ydmykhet overfor den jobben de skulle gjøre enn før. Utviklingsarbeidet hadde også ført til større engasjement hos de ansatte og til større trygghet på at deres bidrag var verdifullt. Også barnhagekonsulenten bemerket at hun syntes de ansatte viste større yrkesglede, og at de ved å jobbe med relasjonsarbeidet hadde fått et bedre samspill både med barna, hverandre og foreldrene til barna.

Hvilke spesielle utfordringer så barnehagestyrere i forbindelse med utviklingsarbeidet?

Flere av styrerne trakk frem at utviklingsarbeidet hadde vært krevende både tidsmessig og ressursmessig. Noen hadde gitt opp videofilmingen, fordi det tok for mye tid og ressurser. Samtidig opplevde mange det som tidkrevende å skulle skrive ned eller ta opp samspillepisoder på bånd. Av den grunn ble disse periodene begrenset til en del av dagen og til å omfatte visse temaer. Andre opplevde det som vanskelig å skulle blottlegge seg gjennom observasjoner fra de andre. I en barnehage var det noen som ikke ønsket å bruke video, og av den grunn valgte denne barnehagen å bruke de andre hjelpemidlene i stedet. Noen opplevde en redsel for ikke å være bra nok og ikke å gjøre de riktige tingene. Men etter hvert hadde de fleste overvunnet denne redselen, og innsett at de kunne gjøre det annerledes neste gang. Denne bevisstgjøringen ble for mange også en personlig utvikling. De ansatte ble bedre kjent med seg selv og samtidig tryggere som fagperson. I tillegg fremhevet flere av barnehagestyrerne at det hadde vært mye arbeid knyttet til utviklingsarbeidet sett fra deres ståsted med dokumentasjon og arbeid utenfor arbeidstiden. Utviklingsarbeidet hadde med andre ord vært svært krevende både for barnehagestyrerne og de ansatte.

Flere av barnehagestyrerne uttrykte også uro for framtida. De var engstelige for at de etter omorganiseringen i kommunene (til tonivåsystem) ikke ville få anledning til denne type dyptgående utviklingsarbeid. De var også bekymret for det økende tidspresset i barnehagene og for et økt sykefravær. Det var knapphet på tid, og hvis det oppstod sykdom, måtte de prioritere barna og nedprioritere utviklingsarbeid. Andre uttrykte også bekymring for at noe av det de hadde lært i utviklingsarbeidet, ville gå i glemmeboka. Noen beklaget blant annet at de hadde gitt slipp på notatboka som hadde vært et viktig verktøy. De hadde avsluttet utviklingsarbeidet, men var bekymret for hvordan de skulle jobbe videre. Hvordan kan vi bevare og videreutvikle det vi har tilegnet oss i løpet av utviklingsarbeidet var et av spørsmålene som ble reist. Barnehagekonsulenten delte bekymringen for at utviklingsarbeidet skulle nedprioriteres i og med omorganiseringen. Hun mente i tillegg det hadde vært ønskelig med mer midler, slik at styrerne kunne få frigjort tid til å drive utviklingsarbeid uten å måtte bruke fritida si på planlegging og dokumentasjon.

5.5 Evaluators vurderinger og anbefalinger

Som vi har hørt av informantene, har utviklingsarbeidet først og fremst hatt positive effekter på de ansatte, men også i annen rekke på barna, deres foreldre og på miljøet i barnehagen generelt. Det kan med andre ord se ut til at målsettingene med utviklingsarbeidet langt på vei er oppfylt.

Når det gjelder de ansatte som er hovedmålgruppen for utviklingsarbeidet, er det bildet som er tegnet av effektene av utviklingsarbeidet alt overveiende positivt. Det er imidlertid viktig å være klar over det er barnehagestyrerne i de tre barnehagene som har vært våre informanter, og ikke de ansatte selv. Det kan selvsagt ligge et ubevisst ønske om å skjønne situasjonen i barnehagestyrernes utsagn. På grunn av deres sentrale stilling i barnehagen, og på bakgrunn av det omfattende utviklingsarbeidet som vi vet har funnet sted, er det allikevel grunn til å anta at det har skjedd en positiv utvikling både hos styrerne og hos de ansatte. Det som imidlertid er usikkert, er om dette har skjedd hos alle og i samme omfang. Sett under ett er det allikevel sannsynlig at de ansatte har oppnådd positive resultater i form av en bedre relasjonskompetanse som følge av det utviklingsarbeidet som er gjort i denne toårsperioden.

Når det gjelder eventuelle positive resultater på barna, er datamaterialet mer usikkert, selv om det er sannsynlig at når de ansatte har tilegnet seg ny relasjonskompetanse, vil dette også

kunne registreres i barnas adferd. Vi har imidlertid bare barnehagestyrenes utsagn på dette, og de er selv forsiktige med å tillegge de endringer som de synes å se hos barna, ene og alene til det utviklingsarbeidet som har pågått. Det kan også skyldes andre faktorer, som vi ikke har oversikt over. For å kunne si noe om effektene på barna, ville vi måtte gå inn i den enkelte barnehage og observere barna, samt snakke med foreldrene. Dette ligger utenfor rammene av denne evalueringen.

Det er også viktig å være klar over hvilke forutsetninger som må foreligge for at et dyptgripende utviklingsarbeid av denne typen, skal kunne lykkes. En slik forutsetning er at arbeidet har en dyktig og oppegående leder. Gjennomføringen av et utviklingsarbeid av denne typen er avhengig av kontinuitet i lederskapet, og av at lederen tar ansvaret for fremdriften. Uten en leder som planlegger og driver arbeidet fremover, vil et slikt krevende utviklingsarbeid være vanskelig å gjennomføre. Utviklingsarbeidet er også avhengig av en rimelig grad av stabilitet i staben med ikke for mye langtidsfravær.

Vi har også hørt at utviklingsarbeidet har vært krevende for deltakerne både tidsmessig og ressursmessig. En viktig forutsetning for gjennomføringen av utviklingsarbeidet, er derfor en høy grad av motivasjon hos deltakere, slik vi synes å ha sett i disse tre barnehagene. Informantenes utsagn har også vist hvor krevende opplegget har vært for enkelte ansatte rent personlig. Flere av dem har overfor styrene gitt uttrykk for at utviklingsarbeidet har vært tøft å gjennomføre. Det er imidlertid uklart om noen av de ansatte av den grunn ikke har gjennomført opplegget. På den andre siden har det utvilsomt vært givende for de som har fullført løpet. Disse har da også overfor styrerne gitt uttrykk for at utviklingsarbeidet har vært både en personlig og en faglig utvikling for dem.

Siden resultatene av utviklingsarbeidet er så vidt positive, er det naturlig å stille spørsmålet om hvordan barnehagene skal holde kunnskapen levende. Dette spørsmålet ble også reist av flere av barnehagestyrene. Hvilket etterarbeid blir gjort, og hvem har ansvaret for å videreføre det?

I den ene kommunale barnehagen prøver de å ha fokus på utviklingsarbeidet i diskusjoner om barna og på personalmøtene. Selv om de har ikke tid og anledning til å bruke noen av verktøyene lenger, reflekterer de fortsatt over anerkjennende relasjoner, noterer ned ideer og tar det opp på møtene. Når det kommer nye ansatte og vikarer, prøver barnehagestyrer å skolere dem ved å sette dem inn i teorigrunnlaget og vise dem hva det betyr å ha en anerkjennende holdning i praksis. Et liknende etterarbeid pågår i større eller mindre grad i de andre barnehagene. Imidlertid har ikke de barnehagene som var med i utviklingsarbeidet, mye kontakt seg imellom. Dette var noe som flere av informantene etterlyste. Det samme gjaldt en videre kontakt med faglig ansvarlig.

Den pågående omorganiseringen var også noe som opptok barnehagestyrene sterkt. Omorganiseringen vil føre til at tre og tre barnehager til sammen blir en egen resultatenhet etter en tonivåmodell. Dermed blir det leddet som har hatt ansvaret for utviklingsarbeidet borte, og det blir opp til enhetslederen å drive utviklingsarbeidet videre. En fremtidig enhetsleder i den ene av de to kommunale barnehagene som skal inngå et administrativt samarbeid med to andre barnehager, hadde noen ideer om hvordan dette samarbeidet kunne bli. Av de tre barnehagene som skal inngå i hennes enhet, har to av dem vært med i utviklingsarbeidet. Disse to ønsker å fortsette samarbeidet med faglig ansvarlig, avhengig av hvor mye midler de får til rådighet. Disse to barnehagene vil også prøve å videreformidle sine

kunnskaper om relasjonsarbeidet til den tredje barnehagen. Dette er et eksempel på hvordan man kan møte de utfordringene som ligger i omorganiseringen.

Som vi ser ligger det en del uløste utfordringer både i etterarbeidet, videreføringen av utviklingsarbeidet og i den nær forestående omorganiseringen. Ideen med å samle de barnehagene som allerede har deltatt i dette arbeidet i et nettverk, kom også opp i intervjuene med barnehagestyrerne. Kan faglig ansvarlig inviteres på et årlig treff med et slikt nettverk for å bidra med videreutviklingen av relasjonsprosessene? Ifølge en av informantene kan det være en god ide, også fordi det i den nye kommuneorganisasjonen skal vektlegges at enhetene samarbeider i nettverk. Hvem skal i så fall ha ansvaret for dette? Dette er et av flere spørsmål som den nye organisasjonen vil måtte finne svar på. Det er imidlertid viktig at dette blir gjort både for å ivareta de gode resultatene og for å videreutvikle og videreformidle kunnskapen til de andre barnehageenhetene i kommunen.

Kapittel 6 Ungdomshelsestasjonen i Rygge kommune

6.1 Evalueringsopplegget

I Rygge kommune ble det vedtatt å etablere en egen ungdomshelsestasjon som startet sin virksomhet høsten 2002. Kommunen ønsket at Østlandsforskning skulle følge og evaluere ungdomshelsestasjonen fra oppstarten og over en lengre periode. Denne underveisrapporten omfatter første fase av evalueringen som har fokus på ungdomshelseteamet som skal drive helsestasjonen. I neste fase skal jeg ha fokus på ungdommene og deres bruk av og vurderinger av ungdomshelsestasjonen.

I evalueringen har jeg tatt utgangspunkt i målsettingene og intensjonene bak opprettelsen av ungdomshelsestasjonen (målevaluering) for å undersøke i hvilken grad ungdomshelsestasjonen klarer å innfri målsettingene og for å se på eventuelle faktorer som hindrer dette. I denne evalueringen har jeg den fordel at jeg kommer inn fra starten av og kan følge arbeidet over en lengre periode. Evalueringen vil således kunne bidra med innspill, slik at prosjektet kan foreta endringer underveis.

I den første fasen av evalueringen foretok jeg intervjuer over telefon med noen av medlemmene i fagteamet, dvs. to helsesøstre, en lege, en barnevernspedagog og en rusforebyggende konsulent. I telefonintervjuene snakket vi bl.a. om bakgrunnen for opprettelsen av ungdomshelsestasjonen, organiseringen av fagteamet og det tverrfaglige samarbeidet, tilbudet til ungdommene og foreldrene, tilgjengelighet, lokaler, ressursbruk og fagteamets vurderinger av arbeidet så langt. Intervjuene ble gjort høsten 2002, da ungdomshelsestasjonen nettopp var startet. Allerede våren 2003, da denne underveisrapporten ble sendt kommunen, kom det tilbakemelding om at det var foretatt endringer i organiseringen av helsestasjonen. Beskrivelsen av situasjonen høsten 2002 står allikevel ved lag, fordi denne skal sammenholdes med en ny beskrivelse av ungdomshelsestasjonen våren 2004. I denne andre fasen av evalueringen skal jeg både beskrive de endringene som har skjedd nærmere og ha et spesielt fokus på ungdommene og deres vurderinger av ungdomshelsestasjonen.

6.2 Bakgrunn og målsettinger

Rygge kommune har siden 1999 hatt en avtale med Ungdomshelsestasjonen i Moss om at ungdommer fra Rygge som gikk på videregående skoler i Moss, kunne benytte helsestasjonen der mot at Rygge stilte legeressurser tilsvarende 4 timer per måned til disposisjon, samt betalte en pris per konsultasjon for hver ungdom som oppsøkte senteret. Antallet konsultasjoner av ungdommer fra Rygge som besøkte ungdomshelsestasjonen i Moss, har ligget på rundt 250 per år og vært noe stigende. Langt de fleste har gått på videregående skole, mens bare anslagsvis 40 av disse er ungdommer som gikk på ungdomsskolen. Dette siste, samt muligheten til en bedre oppfølging av ungdommene i egen kommune, var bakgrunnen for at Rygge ønsket å etablere en egen ungdomshelsestasjon. Ungdomshelsestasjoner er ikke en lovbestemt kommunal tjeneste, men den anses som et så viktig tilbud til ungdom at det arbeides for å gjøre dette til en lovpålagt tjeneste i alle kommuner.

Den overordnede målsettinga for ungdomshelsestasjonen er at den "skal være et kraftsenter for helse og oppvekst i kommunen". Denne hovedmålsettinga er konkretisert i følgende delmål. Ungdomshelsestasjonen skal for det første være et kunnskaps- og ressurscenter med tverrfaglig kompetanse som skal bidra til et helhetlig tilbud til ungdommene og deres foreldre.

Derneft skal den være en møteplass i nærmiljøet, en pådriver for styrking av sosiale nettverk og for tilrettelegging av oppvekstmiljø for ungdom. For det tredje skal den benytte tverrfaglige arbeidsformer i nært samarbeid med ungdommene selv og foreldrene. Videre skal den være en pådriver for å øke fokus på arbeidet med ungdom og foreldre innen psykososialt forebyggende arbeid. Til sist skal den være et lavterskeltilbud for å bistå ungdom og foreldre på et tidlig stadium. Prosjektet retter seg til ungdommer både i ungdomsskolen og den videregående skolen, samtidig som foreldre som har bekymringer angående sine unge, også er en viktig målgruppe.

6.3 Organisering og ressursbruk

Ungdomshelsestasjonen er lokalisert ved den ene av de tre ungdomsskolene i kommunen. Den ligger rimelig sentralt og i nærheten av kommunens ungdomsklubb. Imidlertid vil flere av kommunens ungdommer være avhengige av transport for å komme til ungdomshelsestasjonen. Ungdomshelsestasjonen har egne lokaler med egen inngang og ingen husleieutgifter. I følge informantene er lokalene for små, fordi flere vanskelig kan jobbe der samtidig. Lokalene er også uhensiktsmessige i forhold til formålet. Imidlertid er utsiktene til større og bedre lokaler like i nærheten til stede.

Ungdomshelsestasjonen betjenes av et ungdomshelseteam som består av to helsesøstre, en jordmor, en lege, en sosionom og en barnevernspedagog. De to helsesøstrene, jordmor og legen har faste timer knyttet til ungdomshelsestasjonen, mens de andre trekkes inn etter behov. Informantene var enige om at sammensetningen av teamet i utgangspunktet var godt. Den ene av helsesøstrene er engasjert i en nyopprettet halv stilling og har koordinatoransvaret. Den andre helsesøsteren jobber tre timer i uken med foreldreveiledning. Jordmoren er tilgjengelig en av de to dagene helsestasjonene er åpne, og barnevernspedagogen er tilgjengelig to timer per uke så langt. Informantene vurderte ressursbruken så langt som tilstrekkelig, med unntak av legen som på sikt mente det ville bli nødvendig med to timer hver uke mot to timer annen hver uke, slik som nå.

Ungdomshelsestasjonen er åpen mandager og torsdager for ungdommene, samt onsdag ettermiddag for foreldreveiledning, og fredagene er sosionomen tilgjengelig. Hele ungdomshelseteamet skal møtes en gang i måneden. Ved intervjuet hadde de bare vært et fåtall møter, slik at alle i temaet ikke hadde møttes samlet ennå. Ved siden av ungdomshelseteamet finnes det også en rusforebyggende gruppe, som blant annet består av sosiallærere, politi og barnevern. Et av medlemmene i ungdomshelseteamet sitter i også i rusforebyggende gruppe.

6.4 Ungdomshelsestasjonens tilbud

Tilbudet ved ungdomshelsestasjon er rettet både til ungdommene og foreldrene. Tilbudet til ungdommene gjelder en ettermiddag og en formiddag i uka og skal omfatte både prevensjonsveiledning, forebygging og testing av seksuelt overførbare sykdommer, veiledning og oppfølging i forhold til uheldig seksuell adferd, depresjoner, rusproblematikk, spiseforstyrrelser, samt psykososiale problemer av ulik art. Det skal med utgangspunkt i ungdommenes egne behov være et treffsted, hvor man kan komme med all type problematikk og bli tatt på alvor. Ungdomshelsestasjonen skal også veilede og henvise ungdommene videre i hjelpeapparatet. I følge informantene er forebygging av tenåringsgraviditet et prioritert

område. Mye av etterspørselen går tradisjonelt på prevensjon, samt veiledning og testing av kjønnsykdommer, men, ifølge informantene, er ønsket at ungdomshelsestasjonen skal favne videre enn en vanlig helsestasjon og også omfatte rusproblematikk, røyking, spiseproblemer og psykiske problemer.

Tilbudet til foreldre gjelder en ettermiddag i uka og skal omfatte veiledning og samtale med foreldre som f.eks. har oppdaget at ungdommen ruser seg, veiledning til foreldre hvor samspillet mellom foreldre og ungdom har låst seg, og for øvrig med utgangspunkt i foreldrenes behov være en samtalepartner og et sted hvor foreldre kan drøfte sine bekymringer. Ungdomshelseteamet skal også kunne veilede foreldrene videre i hjelpeapparatet.

Siden ungdomshelsestasjonen startet høsten 2002 har markedsføring og informasjon av helsestasjonen, naturlig nok, stått i sentrum for teamets og spesielt koordinators arbeid. Det er hengt opp plakater og distribuert visittkort. I tillegg har ungdomshelsestasjonen vært omtalt i media. Det er også gitt spesiell informasjon til ungdomsskolene og til de videregående skolene. Deltakere fra teamet har snakket med alle 10. klassingene på ungdomskolen og invitert dem til ungdomshelsestasjonen. Det er blitt sett på som viktig å fange opp 10. klassingene, før de forsvinner til de videregående skolene i Moss. Planen er deretter å informere 8. klassingene på samme måte. Videre er det satt opp en plakate i venterommet ved ungdomshelsestasjonen i Moss, som ber ungdommene fra Rygge om å henvende seg dit, samt gitt beskjed om å ta imot ungdommene som kommer dit, men deretter sende dem videre til Rygge. For å gjøre ungdomshelsestasjonen ytterligere kjent ble på intervjudtidspunktet diskutert å utlyse en konkurranser blant ungdommene om det beste navnet på ungdomshelsestasjonen i den hensikt å skape ytterligere blest om den.

6.5 Informantenes vurderinger av ungdomshelsestasjonen

Naturlig nok var markedsføring av det nye helsetilbudet det første som stod på programmet for ungdomshelseteamet. Selv om det allerede var gjort en god del i den retning, følte flere av informantene at de måtte gjøre mer. Tilbudet var ennå ikke allment kjent blant ungdommen. Et av forslagene var om ungdomshelsestasjonen skulle benytte det nyopprettede ungdomsrådet i kommunen som medspiller. Det samme gjaldt også mange av foreldrene som ennå ikke var blitt oppmerksomme på ettermiddagstilbudet. Koordinator hadde blant annet et ønske om å presentere ungdomshelsestasjonen på foreldremøter for utvalgte klassetrinn. Høsten 2002 stod derfor fortsatt markedsføring på agendaen som et prioritert området som fagtemaet måtte jobbe mer med. Informantene var enige i at god markedsføring var viktig for å nå alle målgruppene.

Så langt hadde bare et fåtall ungdommer og et par foreldre benyttet seg av tilbudet ved ungdomshelsestasjonen. For ungdommenes vedkommende gjaldt besøkene først og fremst prevensjon og for foreldrene ulike typer bekymringssaker. Det var også klart for informantene at betegnelsen ungdomshelsestasjon først og fremst ble assosiert med prevensjon, men at det gav et feil inntrykk og underkommuniserte at tilbudet var tenkt langt videre enn som så. Koordinator hadde derfor tanker om å kombinere en videre markedsføring av tilbudet med, som tidligere nevnt, en navnekonkurranse for å finne et annet navn enn ungdomshelsestasjon.

En annen utfordring som de ennå ikke hadde diskutert i fagtemaet, var hvordan de skulle få både gutter og jenter å oppsøke helsestasjonen. Det er kjent fra andre ungdomshelsestasjoner

at det er jentene som bruke dem aller mest. Terskelen for å henvende seg dit er høyere for guttene enn for jentene. Et av de spørsmålene som derfor burde diskuteres i fagtemaet, var hvordan de kunne legge forholdene til rette, slik at det ble like naturlig for gutter som for jenter. Ville for eksempel en mannlig sykepleier eller lege kunne trekke guttene dit? Ungdomshelsestasjon i Moss hadde løst problemet med å ha en egen kveld reservert for guttene, fordi de kviet seg for å sitte på samme venterom som jentene. De hadde også en mannlig lege til stede. Kanskje burde fagteamet i Rygge også diskutere denne muligheten?

En annen utfordring som, ifølge informantene, burde diskuteres var ungdomshelsestasjonens tilgjengelighet, både når det gjaldt lokaler og åpningstider. Siden helsestasjonen ligger i tilknytning til en av tre ungdomsskolene i kommunen, har ungdommene ved denne skolen en fordel i forhold til ungdommene ved de andre skolene. Enda større blir problemet for elevene ved de videregående skolene som ligger i Moss? For dem vil det fortsatt være naturligst å bruke ungdomshelsestasjonen i Moss. Hvordan sluse dem over til Rygge kommune? En av informantene påpekte at mange av elevene i videregående skole hadde en fastlege som de gikk til, slik at problemet sannsynligvis var større for ungdomskoleelevene enn for de videregående elevene. En annen fordel med dagens beliggenhet var at ungdomsklubben lå like i nærheten. Hvordan kunne de utnytte denne muligheten?

Det siste diskusjonen som ennå ikke var drøftet i fagtemaet, var av mer teoretisk karakter og gjaldt forholdet mellom skolehelsetjenesten og ungdomshelsestasjonen. En av informantene stilte spørsmålet om skolehelsetjenesten skulle gli inn i ungdomshelsestasjonen eller ikke? Eller trengte man ungdomshelsestasjonen for å styrke skolehelsetjenesten? Og hva med primærhelsetjenesten midt oppi dette? Hva slags plass har den i forhold til ungdomskoleelevene og de videregående elevene? Ungdomshelsestasjonen ble for noen av informantene liggende i en udefinerbar gråsoner mellom andre tjenestetilbud, og flere følte behov for å diskutere dette og om mulig gå opp et skille mellom disse. Hvem skulle gjøre hva, og hvordan kunne de best samarbeide? Dette var et av mange spørsmål som ennå ikke var diskutert i fagtemaet, og som vil måtte komme opp ganske raskt.

6.6 Evaluators vurderinger og anbefalinger

Som vi har sett, ble fagtemaet for ungdomshelsestasjonen opprettet høsten 2002, og arbeidet var så vidt kommet i gang, da jeg foretok mine første intervjuer. Dette preger selvsagt denne første situasjonsbeskrivelsen av ungdomshelseteamet. Sammensetningen av ungdomshelseteamet synes i utgangspunktet å være god. Det samme gjelder ressursbruken og åpningstidene, i hvert fall inntil en får et mål på hvor mange ungdommer som vil bruke helsestasjonen. Lokalene derimot synes ikke å være hensiktsmessige, men her er det i rimelig nær fremtid muligheter for større og bedre lokaler. Koordinator og fagtemaet har helt riktig gitt markedsføring av det nye tiltaket høyeste prioritert i oppstartfasen, og de er kommet et godt stykke på vei.

Slik jeg ser det, kan det være nyttig for fagtemaet å diskutere mulige framtidige samarbeidspartnere. Et nyoppnevnt ungdomsråd er en mulig samarbeidspartner, og dette bør følges opp. Hvordan kan fagtemaet tenke seg et slikt samarbeid? Det samme gjelder et mulig samarbeid med det rusforebyggende rådet i kommunen. Ungdomshelsestasjonen og dette rådet bør ha flere overlappende interesser, slik at et samarbeid mellom disse to synes helt naturlig. Er det nok at en person fra det rusforebyggende rådet sitter i fagtemaet for ungdomshelsestasjonen eller kan man tenke seg et enda tettere samarbeid? Det var tidlig i

planleggingen snakk om å få knytte en psykolog eller psykiatrisk sykepleier, samt representanter fra politiet til ungdomshelseteamet. Er denne utvidelsen mulig? Og hva med ungdomsklubben som ligger så nært lokalene til ungdomshelsestasjonen? Hvordan kan fagteamet tenke seg å utnytte denne fordelene? I tillegg ligger den uavklarte grenseoppgangen mot skolehelsetjenesten og primærhelsetjenesten der og venter på en løsning eller mener fagteamet at dette ikke er et problem for ungdomshelsestasjonen? Som vi ser, gjenstår det en rekke viktige diskusjoner og avklaringer for ungdomshelseteamet, før de har funnet sin fulle identitet og rette plass i kommunen.

De andre uløste oppgavene er, som nevnt tidligere, hvordan en kan få guttene til å søke til ungdomshelsestasjonen like mye som jentene? Hvordan kan en senke terskelen for guttene og få dem til å føle seg hjemme på ungdomshelsestasjonen? Er løsningen å trekke til seg en mannlig sykepleier eller lege eller kan dette tenkes løst på andre måter? Det samme gjelder elevene i de videregående skolene i Moss. Hvordan kan fagteamet imøtekomme deres behov? Og hva med elevene ved de to andre ungdomskolene? Muligens bør en i samarbeid med ungdomsrådet og elevrådene prøve å kartlegge behovene for disse gruppene, samt hva som eventuelt hindrer dem fra å oppsøke ungdomshelsestasjonen. Samtidig er det viktig at det blir kjent at ungdomshelsestasjonen ikke bare omfatter prevensjon og informasjon om kjønnsykdommer, men at den ønsker å ta opp alle helseproblemer som ungdommene har, også rusproblemer, spiseforstyrrelser og psykososiale problemer. En navnekonkurranse som samtidig brukes til markedsføring og informasjon om ungdomshelsestasjonens totale tilbud, kan derfor være en god ide.

Samtidig med evalueringen av ungdomshelsestasjonen i Rygge kommune foretar vi en evaluering av Ungdommens Hus i Eidskog kommune. Selv om Ungdommens Hus i Eidskog først og fremst er en ungdomsklubb, inneholder den allikevel noen av elementene fra ungdomshelsestasjonen. Det bør derfor være av interesse for begge ungdomstiltakene å lære av hverandre. Både underveisrapporten og samlingene bør kunne bidra til en slik dialog. Det vil derfor bli ekstra spennende å følge begge disse tiltakene i neste fase av evalueringen.

Kapittel 7 Oppsummering og videre utfordringer

Som vi har sett i de foregående kapitler, har evalueringen omfattet fem til dels svært ulike tiltak. Det dreier seg både om nye tjenester for barn og unge, bedre kvalitet og bedre organisering av tjenestene, samt utviklingen av bedre kompetanse hos de ansatte som jobber for barn og unge. Evalueringsopplegget for de fem tiltakene har likevel fulgt noenlunde den samme malen, slik det er redegjort for i kapittel 1. Det har vært lagt opp til en målevaluering, hvor undertegnede har tatt utgangspunkt i nettverksprosjektets og det enkelte tiltakets målsettinger og målgrupper for å undersøke i hvor langt tiltakene har lyktes med å oppfylle målsettingene sine. Evalueringen har også lagt vekt på et retrospektivt aspekt, dvs. at det har vært lagt vekt på en sammenlikning av situasjonen før og nå, der hvor det har vært naturlig. Evalueringen har også hatt form av en følgeevaluering, dvs. at det er gitt tilbakemeldinger underveis til nettverksprosjektet og den enkelte kommune både skriftlig og muntlig. Evalueringen av tiltakene skal følges opp med en ny evalueringsrunde våren 2004, hvor jeg skal se på de samme tiltakene med unntak av tiltaket i Ringsaker kommune, hvor fokus skal forflyttes fra barnehagene til skolene.

7.1. Målsettinger og målgrupper

Selv om de fem tiltakene som har vært evaluert i denne første fasen, er svært ulike, har de allikevel noen fellestrekk. For det første har alle tiltakene felles målsettinger og målgrupper, slik det kommer frem i nettverkets felles prosjektskisse. Hovedmålsettingen om ”å forebygge psykiske plager og lidelser hos barn i aldersgruppen 0-12 år”, omfavner alle tiltakene. Den kan med andre ord sies å ligge i bunn for alle de fem tiltakene. Imidlertid har målgruppen ”barn i aldersgruppen 0-12 år” blitt utvidet i noen av tiltakene til også å omfatte ungdomsgruppen, særlig elevene i ungdomsskolen, men også i noen grad elevene i den videregående skolen. Dette vil i praksis si en utvidelse av aldersgruppen fra 12 til 18 år. Dette gjelder særlig Ungdomshelsestasjonen i Rygge og Ungdommens hus i Eidskog. En slik utvidelse av aldersgruppen må ses på som en styrking av prosjektet.

Selv om barn og ungdom er den primære målgruppen, har de sekundære målgruppene, slik som de ansatte i skole og barnehage, samt i hjelpetjenestene for barn og unge vært hovedfokus i flere av tiltakene. Resultatene fra tiltakene vil dermed indirekte og først i andre omgang komme barne- og ungdomsgruppen til gode. Dette gjelder særlig tiltakene i Ringsaker (ansatte i barnehagene), Ullensaker (lærere i barneskolen) og Larvik (ledelsen og ansatte i barne- og ungdomsseksjonen). De tiltakene som har vært rettet mest direkte mot den primære gruppen, er Ungdommens Hus i Eidskog og ungdomshelsestasjonen i Rygge, hvor vi i andre evalueringsrunde vil fa fokus på ungdommene og deres erfaringer med og vurderinger av tiltakene.

Med unntak av det hovedmålsettinga som ligger i bunn for hele nettverket, har tiltakene lagt ulik vekt på de øvrige målsettingene i nettverksprosjektet. Når det gjelder delmålet ”å styrke barnas individuelle ressurser”, kommer dette stort sett indirekte til uttrykk ved at de fleste av tiltakene har vært rettet mot de sekundære målgruppene. Tiltakene er imidlertid mer direkte innrettet på å arbeide mot de to delmålene ”å styrke ressursene i det sosiale nettverket som omgir barnet”, samt ”å bidra til at de strukturelle forholdene som styrker barnas levekår, blir ivaretatt”. Evalueringen har derfor i første fase også vært rettet mot de ansatte, men vil i neste

fase også rettes direkte mot ungdommen, for eksempel i ungdomshelsestasjonen og Ungdommens Hus.

7.2 Ulike tematiske fokus

Som jeg har påpekt tidligere, spenner de ulike temaene som tiltakene beskjeftiger seg med, ganske vidt. Utviklingsprosjektet i Ringsaker kommune har fokus på kompetanseheving for de ansatte i barnehagen med det formål å heve kvaliteten på relasjonene mellom de voksne og barna. Tiltaket er rettet mot de ansatte, men utviklingsarbeidet har gitt resultater på relasjonene både mellom de ansatte og barna, mellom de ansatte og foreldrene og de ansatte seg imellom. De pedagogiske ressursteamene i Ullensaker er en nyskaping av det spesialpedagogiske arbeidet som gjøres i skolene og vektlegger utvikling av nye rutiner blant de ansatte for å bedre det spesialpedagogiske tilbudet til elevene. Ungdomshelsestasjonen i Rygge som er også en nyskaping i kommunen, som både omfatter en omorganisering og en utvikling av nye rutiner og relasjoner mellom de ansatte med det formål å gi et bedre og utvidet helsetilbud til de unge i deres egen kommune. Det samme formålet har Ungdommens Hus i Eidskog som også er en utvidelse av det tidligere ungdomsklubben i kommunene med sikte på å gi et bedre fritidstilbud, men også et helsetilbud i og med av helsesøster har sine faste dager i ungdomsklubben. Opprettelsen av fire familiesentre i Larvik kommune er et stort nybrottsarbeid med vekt på en omorganisering av flere av tjenestene for barn og unge med helt mye strukturer og med et spesielt fokus på tverrfaglige og tverretatlige samarbeidsformer.

Temaene spenner med andre ord vidt og er ikke uten videre sammenliknbare, kanskje med unntak av Ungdomshelsestasjonen og Ungdommens Hus som har visse sammenfallende elementer. Tiltakene er heller ikke sammenfallende i tid, idet noen av tiltakene er helt nyoppstartede, slik som Ungdomshelsestasjonen i Rygge, mens andre har pågått i noen år, slik som Ungdommens Hus i Eidskog og kompetanseutviklingsprosjektet i Ringsaker. Omfanget av tiltakene varierer også, for eksempel fra enkelttiltak som Ungdommens Hus og Ungdomshelsestasjonen til flere tiltak, slik som de fire familiesentre i Larvik, utviklingsarbeid ved flere barnehager i Ringsaker og ressursteam ved 13 skoler i Ullensaker. Vi kan med andre ord slå fast at selv om alle tiltakene har felles målsettinger og målgrupper er de svært ulike med hensyn til tema, omfang og tidsperspektiv. De kan vanskelig sammenliknes med hverandre, men står som eksempler på hva som kan gjøres for å fremme arbeidet for unge og barn i kommunene.

7.3 Resultater så langt

Dersom vi ser på hvilke resultater som tiltakene har oppnådd så langt, så kan vi raskt konstatere at de er kommet svært ulikt ut. Ungdommens Hus i Eidskog eksisterte allerede før igangsettingen av nettverket for oppvekstkommuner og er kommet langt i oppfyllelsen av flere av sine målsettinger vis a vis de unge i kommunene. Dette prosjektet har sin styrke ved at det jobber direkte mot målgruppen, og ved at medvirkning av målgruppa står sentralt i arbeidet. Kompetanseutviklingsarbeidet i Ringsaker var også fullført i flere av barnehagene før kommunen ble med i nettverket for oppvekstkommuner, og også her synes det som man langt på vei har lyktes å realisere mange av de målsettingene som man hadde satt seg. Opprettelsen av ressursteamene var også i gang ved noen av skolene i Ullensaker, da vi kom

inn i tiltaket, mens andre skoler stod i startgropen. Også her hadde de skolene som jeg så nærmere på, langt på vei realisert sine målsettinger vis a vis målgruppen.

I den andre enden av skalaen finner vi Ungdomshelsestasjonen i Rygge som knapt var kommet i gang, da undertegnede var inne i prosjektet, og som derfor heller ikke hadde oppnådd noen av sine målsettinger i forhold til målgruppen, annet enn at de hadde lyktes med å etablere et ungdomshelseteam som hadde flyttet inn i lokalene sine, og som hadde startet arbeidet med ungdommene. I etterkant vet vi at det har skjedd flere viktige justeringer både i organiseringen rundt fagteamet, og ved at Ungdomshelsestasjonen har fått nye og bedre lokaler, slik de ønsket seg. Det samme gjelder de fire familiesentrene i Larvik, som akkurat var etablert, da undertegnede kom inn i prosjektet. Styringsgruppa hadde derimot fungert et halvt års tid, og som hadde som sådan oppnådd noen av de målsettingene som den hadde satt seg, hvor nettopp opprettelsen av de fire familiesenterteamene var et av de viktigste. Teamene hadde bare så vidt begynte å jobbe med klientene, slik at det naturlig nok ennå ikke forelå noen resultater overfor dem ennå. Vi kan bare fastslå at de fem tiltakene så langt er kommet svært ulikt ut. Noen står i startgropen, andre er kommet et stykke på vei, mens atter andre er kommet mer eller mindre i mål. Den neste evalueringsfasen vil vise seg hvor langt de er kommet sett i forhold til situasjonen, slik den var på dette tidspunktet.

7.4 utfordringer og anbefalinger

Uansett hvor langt de fem tiltakene er kommet, og hvilke resultater de så langt har oppnådd, står de alle overfor større eller mindre utfordringer som må løses innen neste evalueringsfase. I Ullensaker kommune foreligger det et ønske om et nettverk mellom alle ressursteamene i kommunen, hvor felles erfaringer og problemer kan diskuteres, slik som for eksempel tendensen til en ansvarsovertakelse fra ressursteamenes side av lærernes bekymringssaker. Samtidig blir det spennende å se hvilken nytte ressursteamene får av å delta i utviklingen av relasjonskompetanse i regi av Kempler-instituttet. I Ringsaker kommune var det også ytre ønske om et nettverk mellom de barnehagene som hadde fullført kompetanseutviklingsarbeidet, slik at de kunne holde kunnskapen i live og diskutere felles problemer og en mulig videreføring av arbeidet. Her lå det også en spesiell utfordring i å få i gang en opplæring av nye ansatte og nye barnehager i filosofien og praksisen rundt anerkjennende relasjoner. Kommunens nylige omorganisering og usikkerheten om hvem som kom til å ha ansvaret for en eventuell videreføring av tiltaket ble også sett på som en utfordring. I Eidskog kommune ligger utfordringene ikke så mye i målsettingene som i å nå ut til hele målgruppen. Rent konkret betyr det å prøve og inkludere både innvandrerungdom og funksjonshemmet ungdom i aktivitetene i Ungdommens Hus. I tillegg ligger det en utfordring i å eventuelt utvide helsesøsters tilbud til ungdommene, og i den forbindelse å etablere et nærmere samarbeid med ungdomshelsestasjonen i Kongsvinger.

I Rygge kommune og i Larvik kommune gjenstår det, som vi har sett, en god del arbeid, samtidig som arbeidet her går raskt fremover. Ved Ungdomshelsestasjonen i Rygge gjelder det først og fremst å få i stand et velfungerende fagteam og hensiktsmessige lokaler, før en kan begynne å løse utfordringene, når det gjelder å nå ut til hele målgruppen, både gutter og jenter, yngre og eldre ungdommer, samt å utvide tilbudet til ikke bare å gjelde prevensjon og kjønnsykdommer, men også rus- og spiseproblemer, samt psykososiale problemer. Det samme gjelder i Larvik kommune, hvor man både må etablere godt fungerende familiesenterteam og finne tilgjengelige lokaler, samtidig som en må begynne å ta fatt på det egentlige arbeidet rettet mot barn og unge og deres foreldre i de fire sonene. Her vil det også

foregå et storstilt kompetansehevingsarbeid for alle de ansatte i familiesenterteamene i regi av Kempler-instituttet i København.

Som vi ser, står de fem tiltakene overfor mange utfordringer i perioden frem til neste evalueringsfase som er fastsatt til våren 2004. Undertegnede er imidlertid ikke i tvil om at de ansvarlige i tiltakene vil kunne løse mange av dem innen den tid og ser med interesse og spenning frem til neste evalueringsrunde med de fem tiltakene.

Litteraturreferanser

Almås, R. (1990). *Evaluering på norsk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Andersen, S. (1997). *Case-studier og generalisering*. Bergen : Fagbokforlaget.

Bae, Berit (1996). Det interessante i det alminnelige. En artikkelsamling. Oslo: Pedagogisk Forum.

Bae, Berit (udatert). Diverse forelesningsnotater og skriv.

Borgen barnehage (2002-2003). Årsplan 2002- 2003.

Borge, A. I. (1996). *Forebyggende arbeid i skolen- en pedagogisk utfordring*. Oslo: Kommuneforlaget.

Fosse, E. (1998). *Tverrsektorielle utfordringer i helsefremmende arbeid blant barn og unge: organisering av Aksjonsprogrammet for barn og unge på fylkesnivå*. HEMIL- rapport nr1-1998. Bergen: HEMIL - senteret.

Glavin, K. og B. Erdal (2000). *Tverrfaglig samarbeid i praksis: til beste for barn og unge i kommune- Norge*. Oslo: Kommuneforlaget.

Hempa barnehage (2000/2002). "Hvor ble det av de vanskelige barna ? eller var det de voksne ? Et prosjekt om kvalitet i relasjonsprosesser.

Kårtorp barnehage (1999/2000) Utviklingsarbeide ved Kårtorp barnehage.

Patton, M. Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Rresearch Methods*. Beverly Hills: Sage.

Rønningen, G. E. og B. Hauger (1999). *Medvirkning fra barn og unge i helsefremmende og forebyggende arbeid: ressurstilnærming og metode*. HENÆR- rapport 12/1999. Tønsberg: Høgskolen i Vestfold.

Sosial- og helsedepartementet, NOU 1991:10 "Flere gode leveår for alle".

Sosial- og helsedepartementet, St. meld. nr. 37 (1992-93) "Utfordringer i helsefremmende og forebyggende arbeid".

Sosial- og helsedepartementet, St. meld. nr. 25, (1996-97) "Åpenhet og helhet - Om psykiske lidelser og tjenestetilbudene".

Sosial- og helsedepartementet, St. prp. nr. 63 (1997-98) "Om opptrappingsplanen for psykisk helse 1999-2006".

Sosial- og helsedepartementet, NOU 1998:18 "Det er bruk for alle – Styrking av folkehelsearbeidet i kommunene".

Sosial- og helsedepartementet, *Samlet plan for utviklingsprosjekter innen det sykdomsforebyggende og helsefremmende arbeid (1989- 94)*, Oslo: Helsedirektoratet.

Sosial- og helsedepartementet, ”Faktarapport om årsaker til psykiske plager og lidelser (2000)”.

Sundelin , C. (1994). Growing up in Uppsala i *Acta Paediatrica*, Vol. 83, June 1994.

Vislie, A. (1989). *Ideal og virkelighet ved evaluering av forsøk*. NIBR- notat 1989:13. Oslo: Norsk Institutt for by- og regionsforskning.

**Evaluering av fem ulike tiltak
i Norsk nettverk av oppvekstkommuner (NNO)**

Dette underveisnotatet er en oppsummering av den første fasen i evalueringen av Norsk nettverk av oppvekstkommuner som har bestått av en undersøkelse av fem ulike tiltak for barn og unge.

Notatet gir en beskrivelse av tiltakene og deres status i 2002, samt av evaluators vurderinger og anbefalinger.

Tiltakene var kommet ulikt ut.

Noen var kommet langt i oppnåelsen av sine målsettinger, mens andre var i startgrova. Neste fase av evalueringen av tiltakene vil finne sted i 2004 og vil vise at det allerede har skjedd store endringer i de fem omtalte tiltakene.

ØF-Notat nr. 13/2003
ISSN nr.: 0808-4653